

**СПОРТИВНО-КУЛЬТУРНЫЙ
ЦЕНТР**
БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВ

У чаканні першага верасня, або Чым сёння живуць ВНУ сферы культуры?

Першага верасня — не за гарамі. А гэта значыць, што шматлікія навучальныя ўстановы культуры хутка расчыняць свае дзверы для тых, хто прыходзіць сюды ў пошуку новых ведаў. Бо, як казаў Якуб Колас, цытуючы Арыстоцеля, “корань навукі хоць і горкі, але плады яго салодкія”.
Натуральна, падрыхтоўчыя мерапрыемствы да новага навучальнага года цяпер заканчваюцца і ва ўстановах вышэйшай адукацыі сферы культуры — Беларускай дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ды ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Што новага пабачаць студэнты ў сценах сваіх alma mater, якія спецыяльнасці былі найбольш запатрабаваны падчас сёлетніх прыёмных экзаменаў, якія чакаюцца змены ў навучанні ў сувязі з неспрыяльным эпідэміялагічным становішчам — пра усё гэта ды пра шмат якія іншыя пытанні і праблемы паспрабавалі даведацца журналісты “К”.

Працяг тэмы — на старонках 2 — 3, 4 — 5.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ/

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Соцыум

МАЙСТЭРСТВА ПРОДКАЎ І ЦЯПЛО ДРАЎЛЯНЫХ СЦЕН

Пра тое, як захаваць для нашчадкаў помнікі драўлянага дойлідства, распавядаюць супрацоўнікі беларускага скансэна.

Ст. 6

Суботнія сустрэчы

БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ З ФРАНЦЫІ

З Настассяй Лунёвай, якая папулярызуе родную музычную спадчыну ў кантэксте сусветнай, гутарыць карэспандэнт “К”.

Ст. 7

Гістарыёграф

ЯГО ІМЯ — СІНОНІМ СЛОВА “ПАТРЫЁТ”

Гісторык-архівіст Зміцер Юркевіч раскрывае таямніцы Тадэвуша Рэйтана — героя, чый лёс аваяны легендамі.

Ст. 15

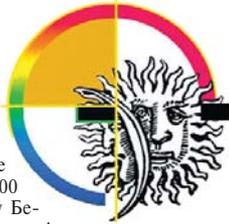
9 771994 478007 20035

"К" інфармуе

Напярэдадні СВЯТА

На наступным тыдні, 6 верасня, у Яўлінічах, што на Магілёўшчыне, адбудзецца традыцыйнае рэспубліканскае свята — Дзень беларускага пісьменства.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як запэўніваюць арганізатары форуму, Дзень пісьменства пройдзе з вялікім размахам. На свяце будзе прадстаўлена звыш 100 кніг, якія выйшлі летась у Беларусі. Адбудуцца сустрэчы пісьменнікаў з жыхарамі горада, прэзентацыі выданняў, фотасесіі і многія іншыя мерапрыемствы. Як і заўжды, на ўрачыстасцях агучаць вынікі Нацыянальнай літаратурнай прэміі.

Акрамя таго, адбудзецца традыцыйны круглы стол, які аб'яднае твораў Беларусі і замежжа — Украіны, Расіі, Малдовы, Латвіі, Літвы ды іншых краін. Пісьменнікі абмяркоўваюць тэмы ўплыву друкаванага слова на свядомасць людзей. Падчас працы круглага стала плануецца відазвязь з Нацыянальнай акадэмічнай бібліятэкай Казахстана.

Нагадаем, што Дзень беларускага пісьменства праводзіцца штогод у першую нядзелю верасня. Канцэпцыя свята прадугледжвае паказ адзінства беларускага друкаванага слова з гісторыяй і культурай беларускага народа, адлюстраванне гістарычнага шляху пісьменства і друку ў Беларусі. Традыцыйна Дзень беларускага пісьменства праходзіць у гарадах, якія з'яўляюцца гістарычнымі цэнтрамі культуры, навукі, літаратуры і кнігадрукавання.

K

Убачыць імкненні праз літару

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі працуе мастацкая выстава "Мая літара", прымеркаваная да Дня ведаў. Яна аб'ядноўвае работы мастакоў сталічных арт-студый "Зебра" і "Зебрык" рознага ўзросту.

Побач з працамі сёлетніх навучэнцаў — работы тых, хто скончыў арт-студыю 5 — 7 гадоў таму, атрымаў мастацкую адукацыю і набыў творчыя прафесіі. У экспазіцыі — вольны набор выяў літар кірылічнага і лацінскага алфавітаў. Выстава спалучае ўласна мастацкія работы і фотаздымкі, на якіх акрамя самога твора-малюнка можна убачыць яшчэ і яе аўтара. Творы дэманструюць вольныя асацыяцыі з той ці іншай літарай. Кожны аўтар — са сваімі спадзяваннямі, густамі і марамі, кожны — са сваёй літарай. Аб'ядноўвае работы агульная ідэя — праз літару паказаць уласныя імкненні, зацікаўленасць, свет і светапогляд.

Наведваць выставу можна ў галерэі "Мабільная" да 1 лістапада.

КУЛЬТУРА ШТОГТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавец з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЧЫНКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАПІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Навоўра БУНЦЭВІЧ, Навоўра КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.

Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kult@kimpress.by; Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Радацыйна-выдавцкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫЦКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.

Аўтары допісў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, паштартны адрас (адрас паштарту, дату выдання, кнігі і калі выдзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупаліцы не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нісцў адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2020. Наклад 2947. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па рамоўленні.

Падысану ў друку 28.08.2020 ў 18.00. Замова 2561.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Новы спартыўна-культурны цэнтр Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

У чаканні першага верасня, або Чым сёння жывуць ВНУ сферы культуры?

— На працягу ўсяго часу працы ўніверсітэт адчуваў патрэбу ва ўласных спартыўнай і культурна-відовішчнай пляцоўках, — значыць "К" начальнік спартыўна-культурнага цэнтру БДУКіМ Дзмітрый Купрыянюк. — Так, для правядзення заняткаў па фізічнай культуры і эстрадным майстэрстве ўніверсітэту ўсе гэтыя гады даводзіцца штогод арандаваць памяшканні. І да сёння ў ўніверсітэце не было ні сваёй спартыўнай залы, ні канцэртнай пляцоўкі.

Студэнты БДУКіМ на занятках і пасля іх.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

БДУКіМ ЧАКАЕ ГАСЦЕЙ

Адна з вядучых вышэйшых навучальных устаноў сферы культуры — Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт культуры і мастацтваў — на сёння цалкам гатовы да пачатку новага навучальнага года.

— Чакаем 1 верасня сваіх студэнтаў ва аўдыторыях, бо падрыхтоўка да новага навучальнага года ў нас ужо завяршылася, — адзначае "К" прарэктар БДУКіМ па навуковай рабоце, кандыдат філасофскіх навук, прафесар Віктар Язьковіч. — Да таго ж, гэты год у нас своеасаблівы — мы будзем святкаваць 45-годдзе з часу заснавання нашай ВНУ.

Напрыклад, сярод шэрагу святочных мерапрыемстваў, якія запланаваны ў БДУКіМ з нагоды знамянальнай даты — правядзенне Міжнароднай навуковай канферэнцыі ў кастрычніку бягучага года. Прадстаўнічы навуковы форум пад назвай "Культура Беларусі: рэаліі і сучаснасць", як чакаецца, зьбірае сотні навукоўцаў як з нашай краіны, так і з дзяржаў блізкага і далёкага замежжа.

— Праўда, пакуль што невядома, у якім фармаце пройдзе канферэнцыя: у звычайным ці дыстанцыйным, — кажа Віктар Язьковіч. — Будзем глядзець на развіццё сітуацыі з каранавірусам, з эпідэміялагічнай сітуацыяй у Беларусі.

Дадам, што на сёння ўжо зладзены ў друку нумар "Веснікі БДУКіМ", дзе надрукаваны віншаванні з нагоды 45-годдзя ўніверсітэта прадстаўнікоў навуковай супольнасці Беларусі, кіраўнікоў ўніверсітэтаў шэрагу краін замежжа. Натуральна, пройдуць і іншыя маштабныя мерапрыемствы і акцыі, якія засведчаць і пацвердзяць важнасць ВНУ сферы культуры не толькі для нашай краіны, але і далёка за яе межамі.

СУЧАСНЫ ЦЭНТР І СТАРАДРУКІ

Да слова, адна з галоўных падзей новага навучальнага года — адкрыццё спартыўна-культурнага цэнтру Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Балазе, зважаючы на ўзвядзенне гэтага будынка была доўгая і працяглая ў часе.

— У гэтым годзе, як вы ведаеце, БДУКіМ спаўняецца 45 гадоў з дня заснавання, — кажа Дзмітрый Купрыянюк. — Таму ўвод у эксплуатацыю гэтага аб'екта ў юбілейны для ўніверсітэта год дасць магчымасць не толькі знізіць выдаткі на аренду памяшканняў, але таксама і павысіць якасць спартыўнай і прафесійнай падрыхтоўкі навучэнцаў.

Як адзначаў суразмоўца, у спартыўна-культурным цэнтры БДУКіМ могуць стварацца часовыя творчыя і вытворчыя калектывы: цэнтр сучаснай рэжысуры, студыі, творчыя майстэрні, PR-цэнтр, сектар рэкламы і маркетынгу ды многія іншыя. Удзельнікамі гэтых калектываў стануць студэнты БДУКіМ. Усё гэта з'яўляецца рэальным прыкладам рэалізацыі ва ўніверсітэце прынцыпу практыка-арыентаванага навучання.

— У нас ужо ёсць вялікія планы на выкарыстанне гэтай пляцоўкі: ад арганізацыі на яе базе адукацыйнага працэсу (заняткаў па фізічнай культуры, практычных заняткаў творчых кафедраў факультэта музычнага мастацтва і факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва) да рэалізацыі новых творчых праектаў рознай накіраванасці, — кажа Дзмітрый Купрыянюк. — Гэта будзе самым галоўным падарункам для нас у гэтым годзе!

Выкладчыкі і студэнты ўніверсітэта падчас суботніка.

“Усіх папярэдніх выпускнікоў мы размеркавалі”

На пасадзе дэкана тэатральнага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімір Мішчанчук працуе ўжо 30 гадоў. Сам знакаміты актёр, заслужаны артыст Беларусі, ён з калегамі-выкладчыкамі год за годам і выпускае, і набірае тых, хто з цягам часу будзе вызначаць твар нашага тэатра — актёраў, рэжысёраў, тэатразнаўцаў. І сёлета Акадэмія мастацтваў папоўнілася новымі студэнтамі, якія жадаюць прысвяціць сваё жыццё тэатру. Для завочнікаў навучальны год у гэтай ВНУ пачнецца 1 верасня, а вось студэнты стацыянара прыступяць да заняткаў 1 кастрычніка. З Уладзімірам Андрэвічам Мішчанчуком мы пагаворым пра надзённыя справы тэатральнага факультэта.

Фота прадстаўлена Тэатрам-Гудыняй кінакацэбра

Надзея КУДРЭЙКА

— Якімі асаблівасцямі вызначылася сёлетняя ўступная кампанія на тэатральным факультэце?

— На пачатку хачу звярнуць увагу на тое, што ўступная кампанія прайшла на фоне пандэміі каранавірусу. А з пэўнага часу высілкай нашай Акадэміі мастацтваў былі скіраваныя на тое, каб перавага аддавалася дыстанцыйным узсамаадносінам. Але ж тэатр — мастацтва жывое, і далёка не ўсё можна зрабіць дыстанцыйна, уступныя экзамены на актёрскую прафесію таксама. Каб ацаніць, на што абітурыент здатны, нам трэба яго бачыць. Нягледзячы на абставіны, прыёмная камісія, якую на нашым факультэце ўзначальваў я, са сваёй задачай справілася. І нават назіральнікі за ходам уступных экзаменаў — на ўсіх чатырох факультэтах Акадэміі мастацтваў — былі надзіваць задаволены тым, на якім высокім прафесійным узроўні ў нас усё гэта адбывалася. Ды і ўвогуле я магу сказаць, што наша Акадэмія адна з лепшых... у свеце! (смяе) Няхай так будзе.

— Вы сёлета не проста як дэкан, але і як майстар набіралі сабе курс актёраў мастацтва тэатра і кіно. Чым адметны гэты новы набор студэнтаў?

— Было многа выпускнікоў школ і сярэдніх спецыяльных устаноў, многа менавіта юных абітурыентаў. І тым, хто паступіў, практычна ўсім па 17 гадоў, камусьці 18. Канкурэнцыя была вялікая, на адно месца прэтэндавалі восем чалавек — гэта вельмі значная лічба ў параўнанні з іншымі ВНУ. Узятлі мы 15 чалавек, прычым яны прадстаўляюць усю Беларусь. Вось я гляджу на спіс новага курса — першыя нумары ў ім у тых студэнтаў, што набралі найвышэйшую колькасць балаў: Эдуард Купрайчык — Жодзіна, Яраслаў Радзівіла — Мінск,

Ксенія Туркова — Віцебск, Назар Таманскі — Барысаў. У Назара, дарэчы, вельмі цікава індывидуальнасць, ён сам сябе называе “чыстым лістом”, бо нідзе да таго не займаўся, для яго галоўным рэжысёрам была мама. Далей — Заслаўе, Магілёў, Слуцк, Гомель...

Па-за конкурсам ішлі два абітурыенты з Кітайскай Народнай Рэспублікі, тым не менш я асабіста іх адглядзеў, да іх прадаўся яшчэ трыя патрабаванні, што і да беларусаў. Натуральна, што яны не дасканала валодаюць рускай мовай, але ж у нашай установе гэта не першы выпадак працы з замежнікамі. У нас і раней вучыліся студэнты нават з розных кантынентаў, напрыклад з Афрыкі. Нароўні з усімі кітайскімі студэнтамі атрымалі заданні, якія яны павінны будучы выканаць да пачатку вучэбнага года. Я ўпэўнены, што мы справімся.

— Мне даводзілася чуць меркаванні нашых заслужаных артыстаў, якія і выкладаюць у Акадэміі, што прэстыж актёра абітурыентаў падае, і што ўсё менш маладых людзей — бачачы, якія актёрскія заробкі ў тэатрах — абіраюць для сябе гэтую прафесію.

— Мушу сказаць, што ў такім меркаванні ёсць свая праўда. Тое, што прэстыж прафесіі зніжаецца, мы адчуваем. Бо я ўспамінаю тых гады, калі сам вучыўся, успамінаю наш тэатральна-мастацкі інстытут, цяпер Акадэмію — было намнога цікавей, ды і нашмат больш абітурыентаў, якія проста гарэлі тым, каб аддаць свой талент і ўсё сваё жыццё менавіта актёрскай прафесіі. Зараз многае, сапраўды, змянілася. Тым не менш — наша краіна багатая на таленты. Можна паглядзець хоць бы па тых людзях, што сёлета прыязджалі да нас на папярэднія кансультацыі — і з гарадоў, і з вёсак, прычым, яшчэ раз падкрэслію, у складаны час пандэміі. У выніку і складалася такая вялікая лічба — конкурс у восем чалавек

на месца. Так што попыт на гэтую прафесію яшчэ застаўся, хоць ужо і не такі вялікі, як раней.

Дарэчы, хачу сказаць, на зніжэнне прэстыжу актёра зараз уплываюць не толькі нейкія жыццёвыя, эканамічныя прычыны, а і тое, як працуе тэлебачанне і іншыя СМІ. Пра актёраў пішуць увесь час нешта такое “жоўтае”, пішуць прарозныя скандалы, высвятляюць, хто з кім і калі. А маладыя людзі ж усё гэта бачаць, бачаць іх бацькі, якія кажучы сваім дзеціям: “Куды ты збіраешся, у якую багну?”

Мы ў Акадэміі працуем у кірунку прапаганды актёрскай прафесіі. Я сам многа езджу па краіне, бываю на розных імпрэзах, фестывалях. У Віцебску, напрыклад, прайшоўшы школьны фестываль тэатра, і я там часты гоасць і член журы, адбываюцца розныя творчыя конкурсы і самадзейныя фестывалі па абласцях. І паляць — моладзь, якой я заўсёды расказаваў пра нашу ВНУ, пра прафесію актёра, рэжысёра, і што трэба для таго, каб да нас паступіць. Тое, што ў нас заўсёды вялікі конкурс, сярод іншага і заслуга такога пошуку па ўсёй краіне. А гэта ж не толькі я — усё нашы выклад-

чыкі працуюць падобным чынам.

— Наколькі вы задаволены вашым новым актёрскім наборам, які цяпер будзе вучыць чатыры гады?

— Вось зараз яшчэ той момант, калі не “адпускае” курс, які ты толькі што выпусціў. Нам з Людмілай Пятроўнай Кучарэнка, з якой мы вядзём заняткі па актёрскім майстэрстве, бывае вельмі цяжка адарваць ад сэрца тых, каму мы аддалі столькі сіл, столькі душы. Бо студэнты становяцца нам ужо роднымі, псіхалагічна вельмі складана ўзяць і пераклучыцца. А ў новы набор кожны педагог укладвае надзею, што той будзе яшчэ лепшы за папярэднія. І я вельмі задаволены тым, якія хлопцы і дзяўчаты зараз будуць вучыцца ў нас на першым курсе. Я ўжо здаваў, што ўсім па 17 гадоў, і наша задача выхаваць з іх у першую чаргу асобу. Як казаў Альберт Эйнштэйн: “Мэтай школы заўсёды павінна быць выхаванне гарманічнай асобы, а не спецыяліста”.

— Тэатральны факультэт сёлета праводзіў наборы і на іншыя спецыяльнасці...

— Так, курс рэжысёраў тэатра набраў загалдык кафедры рэжысуры Віталі Катавіцкі. Таксама быў

даволі сур’ёзны конкурс, і ў выніку пачнуць навучанне восем чалавек. Рэжысёр тэатра — прафесія складаная, і, як кажуць, штучная. У яе звычайна ідуць людзі ўжо з нейкім жыццёвым досведам, многія і з адукацыяй, людзі мэтанакіраваныя, якія зрабілі шалом усваяваны выбар. Але сярод абітурыентаў таксама было нямала тых, хто толькі скончыў школу.

І сёлета пасля перапынку ў тры гады мы зноў набралі курс тэатразнаўцаў — шэсць чалавек, набірала дацэнт кафедры Ксенія Князева. Я рады, што такім чынам мы працягваем традыцыю, якую заклаў ў свой час Уладзімір Іванавіч Няфёд. Анатоль Вікенцьевіч Сабалеўскі — знакамітыя нашы тэатразнаўцы. Мы лічым, што гэта вельмі важная справа — выпускаць у свет людзей, якія і ведаюць тэатр, і адана яго любяць.

— Мы казалі, што актёр зараз не самая запатрабаваная прафесія, а рэжысёру знайсці прымяненне сваім сілам яшчэ больш складана. Мне здаецца, што рынак, як зараз модна казаць, тэатразнаўцаў увугле не патрабуе.

— Ёсць такі момант, сапраўды. І нам звычайна бывае няпроста іх размяркоўваць пасля заканчэння навучання: тэатраў у нас не так шмат, каб усім пайсці туды загадваць літаратурнай часткай. Але ж у нашай Акадэміі тэатразнаўцы

атрымліваюць яшчэ і на-стаўніцкую прафесію, яны могуць выкладаць — у тэатральных школах, у навучальных установах. Бо мы даем ім вельмі добрыя веды і яны становяцца высокакласнымі спецыялістамі.

Асобна, дарэчы, можна згадаць нашых завочнікаў. Менавіта яны пачнуць навучанне з 1 верасня — тры курсы, што былі набраныя раней. А сёлета набору не было. Але зараз мы маем заўжы ад Магілёўскага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Яны просяць, каб мы менавіта на завочнае навучанне зрабілі набор з тых людзей, якія ў тэатрах ужо працуюць — напрыклад, пасля сярэдніх спецыяльных устаноў. Так што на будучы год мы маем такія планы.

— Ваш актёрскі курс, што вы ўжо выпусцілі, — які лёс у тэатры, думаеце, у гэтых выпускнікоў?

— Сёлета мы выпусцілі 14 актёраў, і хачу заўважыць — усіх мы здолелі размеркаваць. Таксама да-сягненнем я лічу, што мы з ім стварылі і паказалі на публіку ажно тры дыпломныя спектаклі, і ўсе студэнты выдатна там сябе праявілі — а ў абставінах, якія складаліся ў другой палове навучальнага года, гэта было вельмі няпроста. Па нашым плане мы павінны паказаць класіку — і мы зрабілі камедыю Мікалая Гогаля “Ігракі”, зрабілі яшчэ да пандэміі, пастаноўка сталася значнай з’явай.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дызайнер працуе заўжды

Наш суразмоўца — загадчык кафедры тэорыі і гісторыі дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Якаў Ленсу. Ён — доктар мастацтвазнаўства (дарэчы, першы ў Беларусі носьбіт такога звання ў галіне дызайну і тэхнічнай эстэтыкі). Адмысловец адзначае, што гэтым годам ён, на жаль, не бачыў прыёмных іспытаў, не быў у складзе экзамена-тараў. Але запэўніў, што сістэма ў акадэміі мастацтваў працаваў добра, і яна няблага функцыянуе. Бо дазваляе далучаць да студэн-цтва менавіта тых, хто патрэбны акадэміі, з каго можна вырастаць прафесіянала.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

— Студэнцкі кантынгент на працягу шэрагу гадоў больш-менш застаецца нязменным, — апавядае адмысло-вец. — Хаця сюрпрызы (звычайна, прыемныя) ў выглядзе

канкрэтных асоб здараюцца. Скажам, калі ў часе навучан-ня ў студэнта раскрываюцца таленты, якія палчас пры-ёмных іспытаў не былі заўважаныя.

На факультэце дызайну і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва я ўзначальваю кафедру тэорыі і гісторыі дызай-ну. Мы рыхтуем студэнтаў па спецыяльнасці “Дызайн ві-ртуальнага асяроддзя”.

На прыкладзе нашай кафедры добра відаць пэўныя тэндэнцыі дызайн-адукацыі. Вось у гэтым годзе на на-ша адзяленне паступалі і паступілі адны дзяўчынкі. Пры тым, што традыцыйна лічыцца, што дызайн — прафесія не налта жаночая. Жанчыны цудоўна робяць справы, дзе дамінуе эмацыйны чыннік, а вось дызайн патрабуе ана-літычнага розуму, канцэптуальнага мыслення і творчай дысцыпліны — якасцяў больш уласцівых мужчынам. У гады, калі я вучыўся, дзяўчынкі, якія бачылі сябе маста-камі, часцей выбіралі дэкаратыўна-прыкладныя спецы-ялізцы. А найбольш папулярнымі сярод іх былі пра-фесія мастака па тканінах і малюванні адзення. Сёння сітуацыя іншая. Прынамсі, у нашай акадэміі жаночы пол

Яе мы вазілі ў Маскву і паказвалі ў вучэбным тэатры ГИТИСа — там атрымалі найвышэйшую адзнаку на тэатральным фестывалі, дзе былі студэнцкія пастаноўкі з розных краін паставецкай прасторы. Другі дыпломны спектакль мы зрабілі эксперыментальным — па п'есе амерыканскага драматурга Дона Ніпра “Звярыныя гісторыі”, атрымалася, я лічу, на вельмі высокім узроўні. З гэтым спектаклем нас запрасілі ў Кішынёў — у мяне дагэтуль ляжаць ужо набытыя авіябілеты, але каранавірус адкаў паездку на невызначаны тэрмін. І самае галоўнае — да 75-годдзя Перамогі мы здзейснілі пастаноўку па п'есе Барыса Васільева “Ціха тут на дошвігках”. Аляксей Дударэў зрабіў пераклад п'есы на беларускую мову — а ў нас абавязкова як мінімум адзін з дыпломных спектакляў павінен ісці па-беларуску. І вось менавіта яго мы паказвалі на дзяржаўным выпускным экзамене. Старэйшай камісіі была народная артэстка Беларусі Тацыяна Рыгораўна Мархель, і яна захоплена выказвала свае ўражанні. І ўсе тры пастаноўкі мы ігралі на глядача — хоць і ў вучэбнай аўдыторыі, дзе не самыя зручныя ўмовы, але публіка ўспрымала вельмі цёпла.

— А на якім этапе зараз справа з рамонтам вучэбнага тэатра, калі нарэшце студэнты змогуць ім карыстацца? Пра гэтую праблему і наша газета неадночы пісала.

— З нашым вучэбным тэатрам імя Еўсцігія Мірвіча ўсё нарэшце прышло да ладу, завяршаецца мантаж святлялага, гукавой апаратуры. І дыпламы сваіму выпускному курсу я ўручаў ужо на гэтай сцэне. Хутка і рэпетыцыі будзем там праводзіць. А ўрачыстае акрышчэнне адноўленага, адрамантаванага вучэбнага тэатра, мяркую, зробім у лістападзе, калі наша Акадэмія мастацтваў будзе святкаваць сваё 75-годдзе. Так, у нас наперадзе вялікае свята.

— Сёння кансерваторыя аснашчана музычнымі інструментамі на 100%, — канстатуе гатоўнасць слыннай ВДУ да новага вучэбнага году прарэктар па навуковай працы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Нэлі Мацаберыдзе. Адрамантавана сцена вялікай канцэртнай залы Акадэміі ў вучэбным корпусе №1, шэраг аўдыторый у двух карпусах, здадзена камерная зала ў інтэрнаце... — пералічвае Нэлі Вячаславаўна завяршаныя будаўнічыя праекты. “Ды яшчэ для факультатуўных заняткаў сёлета быў набыты нямецкі клавесін фірмы “Neupert” (на здымку), — нагадвае яна пра новага суседа міні-аргану ў адмысловай арганнай зале. Пра падрыхтоўку да новага вучэбнага году гутарым са спецыялістам.

Падрыхтавала Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Фота прадастаўлена БДАМ

— Нэлі Вячаславаўна, пачатак новага вучэбнага году — гэта для Акадэміі музыкі ў пэўнай ступені рабочы працэс, ці адказная падзея, якая дае ўяўленне пра стан і далейшы вектар развіцця навучальнай установы?

— Кожны новы вучэбны год для студэнтаў і педагогаў Акадэміі музыкі — гэта заўжды новыя адчуванні ад сустрэч, рэалізацыі творчых праектаў, атрымання новых ведаў. Гэта — памкненне да дасягнення поспеху, пашырэння інтэлектуальнага гарызонту, бо калектыву Акадэміі — творча паспяхова асобы. Кожная хвіліна іх жыцця прысвечана Музыцы, Мастацтву, Прыгажосці. Так я магу апісаць настрой, які пануе зараз у нашых сценах.

Што да канкрэтыкі, то 2020 стаў для нас усіх асаблівым годам, напоўненым выплоднымі падзеямі. Складаная эпідэміялагічная сітуацыя сфарміравала новыя ўмовы і формы адукацыйнага працэсу. Варта адзначыць, што ў адукацыі музыканта вельмі важны кантакт з аднадумцамі, магчымасць сумеснага музычавання і тасуанкаў. Таму зараз мы прынялі такое рашэнне: пазылілі нашых навучэнцаў на дзве пільны. І верасня пачынаюцца заняткі для першакурснікаў, 7 верасня — для астатніх курсаў. Пачынаючы новы вучэбны год, спадземся, што ня-

Музычная канстанта ў час пандэміі

гледжачы на ўсе складанасці, зноў прывесці яго паўнаватрасна, цікава і насычана.

— Літаральна некалькі тыдняў там газета “Культура” пісала пра завяршэнне рэстаўрацыі будынка Рэспубліканскай гімназіі-каледжа. Ці паўплывала гэта падзея на працу кансерваторыі?

— Для ўсіх нас завяршэнне рэстаўрацыі будынка Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры БДАМ стала вялікай і значнай падзеяй. Жыццё гэтай вучэбнай установы непасрэдным чынам сувязана з нашай alma mater. Яшчэ ў далёкім 1935 годзе адкрылася гэта аддзельная юных дараўняў пры кансерваторыі. Мэтаў яно было і ёсць — расквіцця талентаў, развіццё іх здольнасцей і прафесійнае станаўленне. Сёння дзякуючы дзейнасці спецыяльных педагогаў, навучэнцаў і выпускнікоў, гімназія-каледж займае асаблівае месца сярод устаноў Беларускай сістэмы прафесійнай падрыхтоўкі музычна алорана дзяцей і моладзі. Яна, па сутнасці, з'яўляецца ўвасабленнем сістэмы перапыўнай музычнай адукацыі: школа — каледж — ВДУ.

Агульная тэма развіцця талентаў адзіная для нашых устаноў і таму шматлікія выкладчыкі Акадэміі музыкі зараз працуюць у гімназіі-каледжы.

Хачу падкрэсліць, што ў перыяд рамонт будынку, калі навучэнцы не мелі магчымасці ў поўнай меры ажыццяўляць сваю канцэртную дзейнасць, стваралі сумесныя творчыя праекты студэнтаў і навучэнцаў гімназіі-каледжа. Яны даліся ў канцэртных залах Акадэміі музыкі. Зараз шматлікія творчыя праграмы, што склаліся, плануем ажыццяўляць і далей, у тым ліку ў новай канцэртнай зале гімназіі-каледжа.

— Магчыма, у будынку Акадэміі музыкі таксама адбыліся пэўныя змены? Адкрыліся новыя класы? Былі закуплены новыя інструменты?

— У Акадэміі музыкі два вучэбныя корпусы, інтэрнат, адноўлены парк музычных інструментаў, які быў набыты ў рамках дзяржаўнай праграмы. Сёння наша ўстанова абсталявана музычнымі інструментамі на 100%. У кансерваторыі 94

раваі, 253 фартэпіяна і 278 іншых інструментаў. У 2020 годзе быў набыты нямецкі клавесін фірмы “Neupert” для факультатуўных заняткаў у рамках вывучэння старадаўняй музыкі.

Зараз у нас працуюць некалькі канцэртных залаў, а да новага вучэбнага году здадзены камерны зал у інтэрнаце, адрамантавана сцена вялікай канцэртнай залы ў вучэбным корпусе №1, на якой адбываюцца ўсе значныя мерапрыемствы ВДУ. Акрамя таго, адрамантаваны шэраг аўдыторый у двух вучэбных карпусах, адноўлены фасад будынка. Безумоўна, Акадэмія музыкі да пачатку вучэбнага года гатова.

— Зараз мы працягваем працаваць над вучэбнай базой, аднак пытанне новых навучэнцаў, на маю думку, варта ўвагі гэтаксама. Ведаю, што сёлета прыёмныя экзамены былі перанесены на жнівень 3-га каранавіруса. Ці скажаўся перанос на вынік уступнай кампаніі?

— Вядома, эпідэміялагічная сітуацыя наклала свой адбітак на кампанію 2020-га. Акрамя пераносу тэрмінаў — з ліпеня па жнівень, яна да ўсяго адбывалася ў сціслай часовай рамкі — з 1 па 7 жніўня. Былі прадуманы меры бяспекі — разгрупаваны “пільны” аб'екты, мінімізаваны групы па правядзенні профільных іспытаў па дысцыпліне “Творчасць”. Тым не менш, цяжкасці не перашкодзілі паспяхова прывесці ўступныя экзамены. На вочную (дзённую) форму атрымання адукацыі за рахунак сродкаў рэспубліканскага бюджэту сёння залічана 160 чалавек ці 100% ад кантрольных лічбаў прыёму (была падзена 221 заява). У тым ліку 12 чалавек залічаны ў Магілёўскі філіял Акадэміі музыкі.

— Сёлета ў цэлым быў вялікі конкурс на спецыяліст?

— Конкурс на атрыманне адукацыі склаў у сярэднім 1,4 чалавека на месца. Для параўнання: у тым жа 2019 годзе конкурс быў таксама 1,4 чалавека на месца, у 2018-тым — 1,3, у 2017 — 1,2, Аднак, што ўжо многія гады самы вялікі конкурс у Акадэміі музыкі — 1,7 чалавека на месца — захоўваецца па кірунку спецыяльнасці “Спецыяліст (акадэмічны)”.

— У мінулым годзе ў Акадэміі музыкі разглядалася магчымасць увядзення новых магістэрскіх праграм, напрыклад: “сучасныя метады працы з гукам”, “менеджмент у галіне музычнага мастацтва”, “сучасны выканаўчы

стыль”. Ці ўдалося ўвесці гэтыя спецыялізацыі, ініцыятывы?

— Зараз у БДАМ існуе магістэрская праграма “Актуальныя напрамкі развіцця сучаснага музычнага мастацтва”. У яе рамках ёсць такія дысцыпліны як “менеджмент у галіне музычнага мастацтва”, “сучасны выканаўчы стыль”. Аднак пакуль гэтыя дысцыпліны не сфарміраваліся ў асобны магістэрскі кірунак. Аднак у планах пашырэнне ёсць.

— Якую падзею ў новым навучальным годзе чакаеце з невярэннем?

— Планаў у новым вучэбным годзе шмат — гэта і правядзенне нашых буйных творчых праектаў Міжнароднай Асаблівай ансамблевай музыкі (кастрычнік), Рэспубліканскія конкурсы выканаўцаў фартэпіяна і музыкі і вакалістаў імя Станіслава Манюшкі, міжнародныя навуковыя мерапрыемствы, традыцыйныя фестывалі, падрыхтоўка да святкавання 100-годдзя з дня нараджэння прафесара акадэміі В. У. Роўды. Усё гэта — толькі невялікая частка нашых планаў. Палзей, паўтарыся, шмат.

Але вяртаючыся да пачатку размовы і вашага пытання пра вектар развіцця ВДУ, адзначу, што гэты год для нас азнаменаваны і падрыхтоўкай да 90-гадовага юбілею нашай Акадэміі музыкі, што адбудзецца ў 2022 годзе. Створаны план падрыхтоўкі, у якім намечаны цэлы шэраг творчых і навуковых мерапрыемстваў, робіцца пералік нотных, метадычных і навуковых выданняў, і ўжо ў 2021 годзе будзе ажыццяўлена распрацоўка навуковай тэмы па даследаванні архіўнага фонду кансерваторыі. Вынікам яго стане макет выдання “Беларуская дзяржаўная кансерваторыя-Акадэмія музыкі: гісторыя ў дакументах”.

даміне не толькі ў тых спецыялізацыях, што я згадаў, але ўвогуле сярод студэнцтва.

На факультэце дызайну на ўсе аддзяленні, нават на спецыяльнасць “Машынабудаванне”, таксама дзюўчынікі ідуць даволі актыўна. А на такіх спецыяльнасцях як “Графічны дызайн”, “Дызайн віртуальнага асяроддзя” заўжды колькасна дамінавалі дзюўчынікі. Былі і хлопцы. Два — тры ў групе з дзясці чалавек. А зараз на першым курсе адны дзюўчынікі. Праўда, чакаем яшчэ чатырох кітайцаў, пакуль я не ведаю, якой яны гандарнай прыналежнасці.

Мы рыхтуем спецыялістаў для тэлебачання, для працы ў інтэрнэт-прасторы. У гэтых сферах акрамя чыста эстэтычных момантаў выразна прысутнічае лагічны чыннік. І з майго досведу магу сведчыць, што прынамсі апошнім часам, тут жанчыны мужчынам не саступаюць. Мне цяжка меркаваць адносна сусветных тэндэнцый, але ў нашай спецыяльнасці сітуацыя менавіта такая.

Заняткі ў акадэміі пачынаюцца пэрыядамі кастрычніка. Так было заўжды, колькі памятаю. Гэта расклад атрымаўся таму, што ў савецкі час у верасні студэнтаў адпраўлялі на сельскагаспадарчыя работы, “на бульбу”, як тады казалі. Калгасы — вельмі неэфэктывая форма гаспадарання, яны не маглі існаваць без рабочых гуралжан. Калі я вучуся, першыя два курсы ў верасні ездзілі на сельскара-

боты, а старэйшыя не ездзілі, але ўсё адно пачыналі навучальны год у кастрычніку. Цяпер патрэбы ў студэнтах на палетках нібыта няма, але традыцыя пачынаць вучобу ў кастрычніку засталася. Пад яе прыстасаваны ўвесь навучальны працэс. Зрэшты, традыцыю шануюць проста таму, што яна традыцыя.

Хачу адзначыць, што ўсе сёлетнія нашы выпускнікі ўладкаваліся на працу. Некаторыя працуюць у Парку высокіх тэхналогій, хтосьці — на тэлебачанні, хтосьці — у IT-кампаніях. Так што працуем мы не дарма, плён нашых намаганняў навідавоку. Дадам яшчэ, што і матэрыяльная база факультэта паліпаўшаецца. Вось напачатку навучальнага года павялічыўся парк камп'ютараў. І яшчэ заўважу, што некаторыя чыста дызайнерскія дысцыпліны і тэхналогіі ўжо выкладаюцца і на мастацкім факультэце. Мастакі вывучаюць і камп'ютарныя праграмы — графічныя, аб'ёмныя. Прычым вядуць гэтыя дысцыпліны ў іх выкладчыкі нашай кафедры. Асабіста я, акрамя выкладчыцкай працы, засяроджаны на навукова-даследчай. У бліжэйшы час мусяць выйсці з друку адна мая манаграфія, а яшчэ тры да друку я рыхтую. Так што хоць верасень і лічыцца ў мяне адпачынкам, я ўсё адно працую. Дызайнер увогуле заўжды будзе працаваць.

К

К

Майстэрства продкаў і цяпло драўляных сцен

Падыходзіць да фіналу лета, набліжаецца пачатак новага навучальнага года. Для многіх гарадскіх жыхароў Беларусі летняя пара, відаць, дагэтуль у значнай ступені асацыюецца з дзіцячымі гадамі, канікуламі і вёскай. У дзіцінстве я і сам любіў улетаць бацьчы час у гасцінным доме ў бабулі і дзеда на Вілейшчыне, альбо ў вясковай хаце непадалёк ад Мінска, збудаванай яшчэ мамі прадзедам. На жаль, гэты будынак, які перажыў амаль усе трагічныя і бурлівыя падзеі XX стагоддзя, сёння ўжо знаходзіцца не ў лепшым стане — рана ці позна з хатай дзевядзецця развітацца. Няма ўжо і маіх вясковых дзеда і бабулі, няма да каго мне прыехаць у нашай вёсцы.

Антон РУДАК

НЕЛЬГА ЗАХАВАЦЬ? МОЖНА АДНАВІЦЬ

Але яшчэ з дзіцінства я ведаў, што ёсць зусім непадалёк ад майго роднага Мінска куток, дзе можна заўжды таксама дакрануцца да вясковай атмасферы, зноў адчуць цяпло старой драўлянай хаты, палюбавацца выпанчанымі сілуэтамі ўтульных цэркваў і велічных млыноў-ветракоў. Месца гэтае — Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту, што ў вёсцы Азярцо. Гісторыя скансэна (музея пад адкрытым небам - заўв. рэд.) распачалася ў 1976 годзе, калі была арганізаваная рабочая група па стварэнні музея, у якую ўвайшлі беларускія архітэктары, гісторыкі і этнографы.

Па ўсёй краіне былі накіраваныя экспедыцыі, якія шукалі, вывучалі і фіксавалі помнікі драўлянага дойлідства для перавозкі ў музей і наступнага аднаўлення на новым месцы. Збіралі таксама прадметы побыту, якія мусілі напоўніць інтэр'еры будынкаў. Часам дамы выкупалі ў прыватных асобаў, часам — у калгасаў. Дарэчы, у некаторых з жылых дамоў можна і сёння пабачыць фотаздымкі, на якіх выяўлены іх колішнія гаспадары — такія каштоўныя дакументы для будучай экспазіцыі таксама збіралі ў экспедыцыях.

Нарэшце ў 1982 годзе пачалося будаўніцтва музейнага комплексу, і да 1994-га былі адкрытыя для наведвальнікаў тры сектары экспазіцыі: “Цэнтральная Беларусь”, “Паазер’е” і “Падняпроўе”. Сёння ў іх склад уваходзяць каля чатырох дзясяткаў аб’ектаў, частка з якіх знаходзіцца ў стадыі рэстаўрацыі. Усе помнікі, прадстаўленыя ў музеі, маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці другой катэгорыі. Пра сучасны стан рэчаў у галіне захавання і аднаўлення помнікаў драўлянага дойлідства ў беларускім скансэне мы паразмаўлялі з намеснікам дырэктара музея па навуковай рабоце Яўгена Мікула, на працягу 1970 — 1990 гадоў помнікі драўлянага дойлідства трапілі ў скансэны ў розным стане. У такіх вядомых сёння ў музеі аб’ектаў, як прыдарожная капліца з вёскі Каралеўцы Вілейскага раёна, альбо ўніяцкая царква з вёскі Логнавічы Клецкага раёна, і ў іншых каштоўных помнікаў узровень захаванасці яшчэ да перавозкі быў не вышэй за пя-

Млын-ветрак з вёскі Янушаўка Мядзельскага раёна.

Прыдарожная капліца з вёскі Каралеўцы Вілейскага раёна.

Фота Марыны БАРАБЕЙ

Царква і званіца з вёскі Вялец Глыбоцкага раёна.

цідзясят працэнтаў, а стрэжкі і падлогі часта былі страчаныя цалкам.

ЦІ ДАПУШЧАЛЬНЫ НАВАДЗЕЛ?

За апошнія пяць гадоў на тэрыторыі музея былі адноўленыя тры помнікі: прыдарожная капліца 1802 года з вёскі Каралеўцы на Вілейшчыне, Ціха-Праабражэнская царква 1707 года з мястэчка Барань пад Оршай і шатровы млын-ветрак пачатку мінулага стагоддзя з вёскі Зеленае Хоцімскага раёна. Узровень захаванасці матэрыялу ўсіх гэтых аб’ектаў быў невысокі, але на сённяшні дзень шэраг адмыслоўцаў прытрымліваюцца меркавання, што калі ў помніку захоўваецца мінімум 30 працэнтаў арыгінальнага матэрыялу, то ён можа лічыцца аўтэнтчным.

У выпадку з царквой з Барань, напрыклад, гэтая ўмова была выкананая — дарэчы, гэта найстарэйшы аб’ект у музеі, які датуецца пачаткам XVIII стагоддзя, прывезеная ў музей яна была яшчэ ў 1986 годзе. А вось, напрыклад, з млыном з Зеленага сітуацыя іншая — тут было выкарыстана 90 — 95 працэнтаў новага матэрыялу, але, тым не менш, удалося захаваць і пэўныя аўтэнтчныя элементы. Так ці інакш, адмыслоўцы лічаць апраўданым і правярным выкарыстанне новых матэрыялаў, бо на сённяшні дзень у Беларусі засталася не так багата помнікаў драўлянага дойлідства.

Як прыклад неабходнасці вызначэння разумнага балансу паміж захаваннем арыгінальных элементаў помніка і за-

менай іх новымі, Яўген Мікула расказвае аб цэнтральным храме знакамітага расійскага музея-запаведніка ў Кіжах — царкве Праабражэння Гасподняга. Архітэктар Аляксандр Апалойнікаў, які быў стваральнікам кіжскага запаведніка і рэстаўратарам яго аб’ектаў, у пэўны момант прыняў рашэнне захаваць адно з бярвеннага храма, стан якога выклікаў сумненні — але ў выніку гэты элемент падвергся гніенню, храм давялося ўздымаць і складваць нанова, і затраты на гэтыя работы былі вядома несумерныя кошту замены аднога бярвенна на новае. Таму ўрэшце Апалойнікаў быў вымушаны прызнаць, што яго рашэнне аб захаванні старога элемента была немэтазгодным.

Трэба ўлічваць таксама, што ў Расіі і Беларусі традыцыйна адрозніваліся падыходы да паняцця спелай драўніны. У Расіі будавалі зрубчы з моцнай сасны, лістоўніцы, спелай лічылася драўніна ўзростам 80 - 100 гадоў. У адпаведнасці з традыцыйнымі практыкамі збору драўніны, яна адлежалася на працягу года і захоўвалася адпаведным чынам. Драўніна ж у Беларусі больш падлягала паражненню і гніенню, што робіць праблему захавання помнікаў народнага дойлідства яшчэ вострай.

ВЯРТАННЕ ШКОЛЫ МАЙСТРОЎ

Актуальным застаецца і пытанне якасці рэстаўрацыйных структур. Калі ў савецкі час існавалі сур’ёзныя рэстаўрацыйныя школы, пры якіх

дзейнічалі брыгады цесляроў з устойлівымі навыкамі, то пазней яны былі страчаныя — таму сёння падрадныя арганізацыі часта вымушаны прыцягваць да рэстаўрацыйна-рамонтных работ будаўнікоў. Страта пераёмнасці тэхнікі і навыкаў з распадам СССР была выкліканая перадусім адсутнасцю заказу і спыненнем фінансавання.

Так ці інакш, рэстаўрацыя з’яўляецца сферай будаўнічых работ, у аснове якіх ляжыць разуменне, што будынак мусіць быць трывальным. Работы на помніках архітэктуры, нават калі гэта цяжкі рамонт, які не патрабуе праекта, ажыццяўляюцца падраднымі арганізацыямі на падставе будаўніцкага заказаўства, дзе адсутнічаюць паняцці спеласці дрва, выкарыстання традыцыйных інструментаў і тэхнік, захавання арыгінальных дэталей. Улічыць усе гэтыя нюансы магчыма толькі пры стварэнні практычнай дакументацыі, але гэта патрабуе ўжо большых сродкаў ды рэсурсаў і больш складанай працэдурнай зацверджання.

У той жа суседняй Расіі, напрыклад, падобныя пытанні рэгулююцца заканадаўчымі дакументамі, якія спалучаюць сферы будаўніцтва і культуры. У адпаведнасці з такім заканадаўствам, незалежна ад таго, якія віды работ з’яўляюцца на помніках, іх трэба выконваць з выкарыстаннем традыцыйных інструментаў, пры навуковым падыходзе і вывучэнні будынка. Вядома, гэтыя патрабаванні не заўжды выконваюцца, але, тым не менш, яны існуюць.

Праабражэнская царква з вёскі Барань Аршанскага раёна.

Так ці інакш, у Расіі, у адрозненне ад Беларусі, ніколі не перарывалася пераёмнасць школы рэстаўрацыі, а архітэктура Рускай Палончы з’яўляецца пэўным нацыянальным брэндам. Але і ў беларускім скансэне сёння маецца значная колькасць традыцыйных інструментаў, і пры належным супрацоўніцтве з Міністэрствам адкашаві магчыма было б ажыццяўляць зняццё копіі і вывучаць работу з дрэвам традыцыйнымі спосабамі, даследаваць і адраджаць цялярскія тэхнікі.

НОВАЕ ЖЫЦЦЁ СТАРЫХ ДАМОЎ

Што тычыцца далейшага напавення музейнай экспазіцыі — усё больш актуальнай выглядае даўня ідэя стварэння філіяла музея ў Мінску, на Паўночным завалку, непадалёк ад новай станцыі трэцяй лініі метрапалітэна “Плошча Францішка Багушэвіча”. Са з’яўленнем метро гэты куток, безумоўна, можа зрабіцца новым месцам прыцягнення для гараджан. Тут можна было б стварыць як выставачныя прасторы, так і майстэрні — хаця неабходна яшчэ будзе вырашыць праблему падвядзення камунікацый. Так ці інакш, прадметы для стварэння адпаведнай экспазіцыі ўжо ёсць — у музеі захоўваецца калекцыя прадметаў з сямейных збораў нашчадкаў аднаго з мінскіх чыгуначнікаў, на падставе гэтага рэчаў можна было б аднавіць выгляд кабінета работніка чыгункі пачатку XX стагоддзя.

У наступным годзе ў самім музеі спадзяюцца адкрыць экспазіцыю, якая паказвала б кватэру-майстэрню кравяцка. Пакуль вядзецца албор прадметаў і праца з архіўнымі фондамі, але ўжо вядома, што размяшчэнне яна можа ў будынку, перавезеным на тэрыторыю музея з Мінска. Гэта адзін з драўляных аднапавярховых дамоў з колішняй Васкрасенскай вуліцы (цяпер яна мае назву Вязьваленная).

У будучыні мусіць раёнці ці пазней паўстаць і пытанне стварэння чарговых сектараў, якія паказвалі б драўляную архітэктурную спадчыну рэгіёнаў, пакуль не прадстаўленыя ў музеі — Заходняя і Усходняя Палесся, Панямоння, а таксама асобнага сектара, прысвечанага драўлянай архітэктуры беларускіх мястэчак. Спартыбачна новыя фондавыя памяшканні і выставачныя залы. Але пакуль найважнейшая задача паліае ў тым, каб уратаваць і зберагчы тыя ўзоры драўлянай архітэктурнай спадчыны, якіх сёння, з цягам няўмольнага часу, застаецца ўсё менш. Толькі тады зможам мы захаваць і перадаць нашчадкам жывую памяць пра цяпло і ўтульнасць нашага агульнага беларускага дома.

Былая мінчанка Настасся ЛУНЁВА ўжо восем гадоў жыве ў Францыі. Прычым працуе па спецыяльнасці — стварае там разнастайныя міжнацыянальныя і ўласна беларускія практы. І пазіцыянуе сябе так: інструменталіст (цымбаль), кампазітар (дарэчы, член Саюза кампазітараў Францыі), спявачка і рэжысёр беларускага паходжання. На радзіму не забываецца: наша сустрэча адбылася ў час яе чарговага прыезду да сваякоў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— Звычайна гавораць, што ў чужы манастыр са сваім статуам не ходзяць. Дый нашы артысты, калі імкнуцца патрапіць на тое ж “Еўрабачанне”, часцей спяваюць па-англійску. Вашым песням, змешчаным у Сеіве, уласціва сапраўдна еўрапейскасць аранжыровак, у “Рац”, напрыклад, заўважна ўздзеянне французскага шансона. Але ж інтанацыя ўсе яны — наскрозь беларускія. Дый уласна беларускай мовы вы ў іх не чураецеся. Настасся?

— Мяне таксама часцяком папикаюць: чаму не пішаць па-французску? Даўно была б зоркай. Пагаджуся, заўсёды зручнай зліцца з навакольным грамадствам і ахоўваць яго інтарэсы, служыць развіццю найбольш запатрабаванага тамтэйшага мастацтва. Але я свядома абрала іншы шлях, свой — быць носьбітам беларускай нацыянальнай культуры, знаёміць з ёй жыхароў Францыі і, шырэй, усё еўрапейскае замежжа. Мая аўдыторыя — не толькі выхадцы з Беларусі. Наадварот, я імкнуся ўлюбіць у нашу культуру прадстаўнікоў іншых этнасаў, таму спяваю і пішу па-беларуску. Каб усе зразумелі сэнс, адзін з куплетаў ці нейкія фрагменты даю па-французску. Для мяне беларуская мова аддаецца ў памяці рэчам, а для французцаў — становіцца дадатковай фарбай, вабывае свайго каларытнасцю, нават на ўласна гукавым, фанетычным узроўні.

— Творчыя людзі з’яджаюць у замежжа звычайна тады, калі не могуць уладкавацца на радзіме, напоўніцу раскрываю свае магчымасці, знайсці прызнанне. У вас, здаецца, усё гэта было: пяць гадоў вучыліся ў Рэспубліканскай гімназіі-каледжы пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, потым яшчэ пяць — у школе мастацтваў. Адначасова былі ўдзельніцай заслужанага народнага

ансамбля “Дударыкі”. Сталі лаўрэатам IV Міжнароднага фестывалю народнай музыкі “Звіняць цымбалы і гармонік” у Паставах. Скончылі Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт культуры і мастацтваў як рэжысёр фальклорнага тэатра і выкладчык фальклорна-тэатральных дысцыплін. Ваш адукацыйны праект “Этнашкола” атрымаў грант Мінгарвыканкама. За развіццё гэтага праекта ў 68-й сталічнай школе вы сталі лаўрэатам Мінскага раённага конкурсу “Настаўнік сталіцы” сярод малых педагогаў. Што яшчэ трэба?

Францыі. Выкладаю ігра на цымбалах. Майму малодшаму вучню — 7 гадоў, старэйшаму — 30. Працую рэжысёрам у тэатры горада Везуль, стаўлю спектаклі ў рамках фестывалю Moix voix d’enfants (“Месіць дзіцячых галасоў”). Два гады ўдзельнічала ў праекце знакамітага Жоржа Савалы — заснавальніка аркестра Le Concert des Nations: дзіцячых галасоў. Два гады ўдзельнічала ў праекце знакамітага Жоржа Савалы — заснавальніка аркестра Le Concert des Nations: дзіцячых галасоў. Два гады ўдзельнічала ў праекце знакамітага Жоржа Савалы — заснавальніка аркестра Le Concert des Nations: дзіцячых галасоў. Два гады ўдзельнічала ў праекце знакамітага Жоржа Савалы — заснавальніка аркестра Le Concert des Nations: дзіцячых галасоў.

не дый ва ўсіх нас склаліся пудоўныя творча-сяброўскія адносіны. Думаю, што яго захапленне стварэннем музея старажытных беларускіх інструментаў і трапяткая любоў да нашай спадчыны перадаліся і мне. Менавіта ў ансамблі я засвоіла ігра на калёснай ліры, жалеіцы, акарыне, дудцы, дудзе, дыятанічных цымбалах, якія вельмі адраднаваюцца ад сучасных, што выкарыстоўваюцца ў прафесійнай канцэртнай практыцы. Пазней і сама ездзіла ў экспедыцыі па ўсёй Беларусі, шукала носьбітаў нашай культурнай спадчыны, самабытных

— 3 такімі продкамі — і ў замежжа? Раней бы казалі — “непатрыятычна”. Як вы ўвогуле апынуліся ў Францыі?

— Я шмат падарожнічала, гастраліваць у складзе “Дударыкаў” пачала з другой паловы 1990-х. Мы ўдзельнічалі ў шматлікіх нацыянальных і міжнародных фестывалях, пабывалі ў Германіі, Італіі, Латвіі, іншых краінах — у тым ліку, ў Францыі. Потым я ездзіла туды да сваёй сястры і ў пэўны момант вырашыла застацца.

— Што вас там здзівіла больш за ўсё? Нейкія пера-

дык чаму не можа зацікавіць французцаў? Можна! Там увогуле папулярна, у тым ліку сярод дзяцей і моладзі, культурная спадчына розных краін. Але ж якая розніца ў адукацыі! Спецыяльны інструмент — усюго раз на тыдзень па 30 хвілін.

— У нас — у чатыры разы больш. Вядзь, там больш акцэнтавана самастойныя заняткі?

— І публіка больш цэніць музыкантаў, у стане вызначыць высокае майстэрства, адносіць яго ад падробкі. Францыя — краіна фестывалюў, там прынята рэгулярна наведваць спектаклі, канцэрты, выставы, цікавіцца рознымі нацыянальнымі культурнымі, граць на розных інструментах. Я шмат папулярна рэгулярна наведваць спектаклі, канцэрты, выставы, цікавіцца рознымі нацыянальнымі культурнымі, граць на розных інструментах. Я шмат папулярна рэгулярна наведваць спектаклі, канцэрты, выставы, цікавіцца рознымі нацыянальнымі культурнымі, граць на розных інструментах.

— Вы яшчэ і самі складаеце песні, выступаеце з імі пад псеўданімам Lounata з аднайменным гуртом.

— Сачыняць музыку я пачала з сям’і — васьмі гадоў. Займалася ў беларускага кампазітара Алы Барзавой, якая праз раз з’ехала ў Амерыку. Назад працягну над другім магнітаальбомам, а першы, Amour Lointaine, выйшаў у 2018-м, я рабіла яго амаль тры гады. Запрасла да супрацоўніцтва многіх музыкантаў з сусветнымі імёнамі. Атрымалася гэткае скрыжаванне стыляў і культур з інтанацыямі беларускіх народных песень. На такім жа сумежжы заснаваны і мае спектаклі. Да прыкладу, “Калыханка”. Там сабраны аўтэнтычныя калыханкі з розных рэгіёнаў, гуцаць розныя інструменты. І ўсё навізаецца на нейкае скразное сцэнічнае дзеянне: маці спавівае дзіця, прыходзіць бабуля, дзіця прачынаецца і гэтак далей.

— Вы атрымалі статус прафесійнага дзеяча культуры. Акрамя павышэння самаацэнкі, гэта штосьці вам дае?

— Канешне. Калі ў вас творчы крызіс ці проста некалькі месяцаў няма канцэртаў, вам выплочваюць грошы. Але статус трэба ўвесь час паўярджаць — праводзіць не менш як 46 мерапрыемстваў за год.

— Пры такім напружаным графіку ці застаецца час на сямя?

— Мой муж — з Ланскай Амерыкі. Сын сем гадоў. Ён добра валодае бітбоксам, спрабуе ўсё. Я імкнуся перадаць яму не проста адасобленую нацыянальную спадчыну, а ўсё спалучэнне эпох і культуры, якое абуджа эмоцыі і радавую памяць.

Беларускія песні з Францыі

Фота з ўласнага архіва Настасіі Лунёвай

— Усё так, ды хочацца развівацца далей. Чым большага дасягаеш у практыцы, тым большыя далёкія пачынаеш бачыць. Хочацца рабіць яшчэ больш, не спыняцца на дасягнутым, ставіць перад сабой новыя мэты і дасягаць іх. Так, у Беларусі вельмі добра наладжаны працэс адукацыі, але складаней рэалізаваць самастойныя творчыя практыкі. Нават вы апазду запыталіся: маўляў, чаго вам яшчэ не хапала? Такого роду пытанне мае на ўвазе, што ўсё, маўляў, ужо ёсць, большага не трэба. Адказваю: я прагла далейшага руху наперад. А разнастайнасць і багацце культур, прадстаўленых у Францыі, падштурхнула мяне да адрыва новых далаглядаў, стварэння новых крэатыўных праектаў. Я стварыла мультыкультурную асацыяцыю ART’Esprit, танцавальны гурт KAROUNKI (“Карункі”), які дае шматлікія канцэрты і ўдзельнічае ў фестывалях па ўсёй

Бургундыя Францыі Кантэ, мэрэямі, дамамі культуры, кансерваторыямі і музычнымі школамі розных гарадоў стварыла і рэалізавала мультыкультурны праект Art FUSION. Праз яго дзеці адкрываюць для сябе новыя інструменты, злучэнне музычных стыляў, вучацца імправізацыі.

— Талды давайце адсочым ваш уласны рух у практыцы, пачынаючы з самага дзіцяства. Звычайна будучыя музыкантаў за ручку прыводзяць у музычную школу — на тым іх дзіцяства заканчваецца. І ў вас так было?

— А вось і не! Яшчэ зусім маленькай я любіла спяваць. Нават калі мы ехалі куды-небудзь, спявала ў аўтобусе і збіралася ў капыялош цукеркі. Дзве гадзіны едзем — усё дзве гадзіны спяваю. Вельмі многа мне далі не толькі навучальныя ўстановы, але і ансамбль “Дударыкі”. З яго стваральнікам і нязменным кіраўніком Дзмітрыем Равенскім умя-

інструменты, занатоўвала напегвы ды найгрышы: менавіта гэтым прасякнута ўся мая творчасць. Увогуле, музыку, песні я чула з дзяцінства. Маці была ўдзельніцай аматарскага ансамбля “Дзвінскія зоры”, брала мяне ледзь не на ўсе выступленні, вадзіла на харавыя канцэрты. Песні даўніны, легенды і паданні продкаў мне перадалі бабуля па матчынай лініі Лідзія Майсееўна са Старых дарог (яна, дарэчы, атрымала дзве вышэйшыя адукацыі — тэхнічную і эканамічную) і асабліва прабабуля Васіліса Раманаўна з роду Карпавых. У доме часта збіраліся іншыя жанчыны, заўсёды спявалі.

— Сваякі з боку бацькі таксама музікавалі? Можна, і цымбалісты сярод іх сустракаліся?

— Не, тут былі дынастыі вайскоўцаў і спартсменаў. Тата — кадравы афіцэр паветрана-дэсантных войскаў, сярэдняе чэмпіён СССР па лёгкай атлетыцы, інструктар па парашутным і падводным спорце. Працаваў у Дзяржжамітэце пры Савецкім міністраў і цэнтральным апарце Міністэрства абароны. Дзядуля Анатолю Пятровічу Лунёву ўжо 84, але ён поўны сіл і энергіі, вадзіць аўто і захапляецца рыбалкай — дарочны, мяне таксама прывіў гэта захапленне. А ў свой час ён працаваў дырэктарам школы алімпійскага рэзерву па футболе.

Абодва мае прадзеда вавалі, з баямі прайшлі ўсю Другую сусветную, ўзнагароджаны многімі дзяржаўнымі ўзнагародамі. А Георгій Мікалаевіч Равіч нават быў ад’ютантам маршала Канстанціна Ракасоўскага, а пасля вайны — дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР.

шыя самыя яркія ўражання.

— Адначу тры, на мой погляд, вельмі важныя ўласныя “адкрыцці”, якія я зрабіла. Першае — гэта тое, што французы не гавораць па-англійску. Нават ведаючы гэту мову, прычыпова не хочучы на ёй размаўляць — толькі па-французску. Справа не ў тым, што мне адразу давялося вучыць французскую мову. Я зразумела, што гэтым яны абараняюць яе як сваю нацыянальную каштоўнасць, зберагаюць, падтрымліваюць, развіваюць. Нарэшце, гэта яшчэ і заклік паважліва ставіцца да французскай нацыянальнай спадчыны. Ці ж гэта не правільна? Асабліва пры тым, што там жыве каля 20 — 30-ці нацыянальнасцяў, усе яны маюць свае дыяспары, працягваюць уласныя нацыянальныя традыцыі. Другое, на што я адразу звярнула ўвагу, — пенсіянеры там вельмі актыўныя. Яны ўваходзяць у разнастайныя асацыяцыі, засвойваюць новыя справы. Ад колькасці тых магчымасцяў, што перад імі адкрываюцца (і многія з якіх бясплатныя), у мяне папросту здарыўся культурны шок. Кожны можа знайсці сябе — і гэта самае галоўнае.

— Часта здараецца, што нашы ў замежжы вымушаны забываць на сваю прафесію і займацца непрывабнай працай. Вы ж працягваеце ў Францыі, акрамя ўсяго, граць на цымбалах. Як увогуле гэты інструмент з’явіўся ў вашым жыцці?

— Я сама яго абрала, хаця мяне прапаноўвалі фартэпіяна.

— Чаму?

— Убачыла, што струн вельмі тонка, спадабаліся вібрацыя, сам тэмбр. А калі гэта было цікава мне,

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі працуе выстава фатаграфі Марыны Башковай "In zoom", адзін з наймногіх праектаў летняга сезону.

Годнасць шырыні погляду

Аснову экспазіцыі складалі серыі "Свае гісторыі", "Знаёмства і беларуская", і міжнароднаму гледзку. Але новая выстава служыць узорам таго, як з часам ужо зроблена праца трансфармуе, прырастае новым сэнсам. Пасля некалькіх гадоў, аднаго ідэі "фатаграфіі пра фатаграфію", пасля зымак у інтэр'ерах, Марына Башкова складала гэту мазаіку і аформіла яе ў альбомнае выданне (дарэчы, выданыя вельмі удалае і паспяхова). Зараз скончылася "Свае гісторыі" і з'явілася прадстаўлена ў экспазіцыі асобным блокам. Гэта фатаграфія ў кантэксце прыватнага жыцця, з тых, што ўсе мы пакідаем на відзе і на памяць — аб рэальных, аб тых, каму пасылаем сардэчную любоў і падакту. Праз гады, пераступаючы межы.

Але Марына не адносіцца да мастакоў, якія знаходзяць свой прымём — тэхнічны і стылістычны — ды выкарыстоўваюць яго бяскожна. Таму ў "In zoom" глядач бачыць і іншы блок: да каліровых адбіткаў даладзеныя чорна-белыя, часта панзейшыя, і іншыя фарматы, што таксама важна для медыума фатаграфіі. І вядома, гэта іншыя серыі, невядзліцы цыклы. Як і "Свае гісторыі", яны з'яўляюцца ў розных краінах свету: Беларусь, Літва, Францыя, Польшча, Ізраіль і многія іншыя. Мабыць, няма сэнсу шукаць знаёмства: некалькі кадры ў "Лістоў святлом" (2007), некалькі ў "Ізраільскага дзённіка" (фэстываль "Арт-Мінск", 2018) спыняюць дасведчанага гледача, але асобныя фатадабіткі розных гадоў ані менш цікавыя.

Чаму такое злучэнне аказалася магчымым? З каменарна асяроддзі, ад хатніх архіваў, аўтар выходзіць у наваколны свет. І выдзіе за сабой нас, прапагандаваўчы абсалютна арганічны і адкрыты працяг "сваіх гісторыі". Знойдзеныя словы набываюць новы аб'ём, новы наратывы.

Антаніна Слабодчыкава.

"НЕЙКІ ТУМБЛЕР ПЕРАКЛЮЧЫЎСЯ"

— Тоня, а вось цікава, у шпэце няма самааўтараў, няма таго, што традыцыйна завішча "пазнавальным творчым почышкам". Таму сёння я б прапанавала паразмаўляць аб самім падыходзе, аб кантэксце, у якому, у кантэксце. І наогул аб нечаканых рэчах. Мне гэта ўвасаўцілася, як ніколі не згадалася з меркаваннем, што для тваіх праектаў характэрныя генеральныя праблематыка, мова эмацыянальна і наогул усё зводзіцца да гукаў, да тэмбры і калярыстычных характэрнаў. Я бачу жорсткасць, часам нават бруталнасць тваіх прац. У крайнім выпадку, праект, трагікамедыйна. Напрыклад, даўнейшыя "Ціхіх у Чорным", то-бок "Чорная праца" (2009). Напэўна, там ёсць рысыца з хатняй тэмбы, але ў першую чаргу — шпэцкае, бясшумнае адчуванне трышчы, такі дзень сура і з'яўляюцца формі крута. Вырасла ў яго немагчыма. Як атрымалася, што ты пачала з такой працы?

— З яе пачалося для мяне дэталізацыя сталага перыяду. Я шмат аразумела пра сабе як пра мастаку, які я хачу працаваць з матэрыялам, з колерам. Да яе былі планшэты-каляжы, я называла іх "чорнымі глімамі" — гэта была працэсія. І хачелася апысць ад плоскай паверхні да аб'ёму, з ізаляцыяй чорным, і з ізаляцыяй каментарыяў (па веры большасці індыйскіх рэлігіяў — шпэцкі смерці і адраджэння. — *Зіфі, рэд.*). "Кожны дзень я рабіла сваю чорную, брудную працу і дамома драныя думкі, і кожны дзень дзе прапрацоўвала негатывы індэрманці. Калі ўсё разумееш, але не здольныя з замкнёнага круга вырасці — з пакуты, трагічнасці. Можна выйсці, але гэта складана. Усё скажашы і знікнеш разам з тым, і ўсё не мае сэнсу" — прыкладна так. У працы былі шпэцкі, так, таку што я — мастрыца, і я маш. Гэтыя рэчы звязаныя на фізічным узроўні.

— А што навокет працэсу, трагікамедыйна? — Што тычыцца трагікамедый, то я не падзяляю момант умоўна-бытравы і ментальны. Толькі фарму працаваць сабе разумець як індывіду, і думаю, што ў мяне з нараджэннем даўчы аб'яваўчы глыбінны адшпэцкі, праз асабісты пра-

З экспазіцыі выставы "In zoom".

Пры тым, што самі сюжэты ніхто не распавядае: яны застаюцца глядацкім жаданнем паравязваць, ці пошукам алгаікі, ці досведам. Умоўна называючы гэты блок стрыгартам, можна пазначыць яго асноўныя рысы: рытм гарадскога жыцця, зачараваныя людзьмі, сётні архітэктурных, бытавых, прыродных падрэзанасяў, якія ствараюць вонкавую прасторы. І вядома, святло, выразны кампазіцыйны, графічны кантрасты.

Шпэцка, што Zoom у даледным выпадку гэта і механізм факсураўкі, звычайна для фатаграфіі апыты, і адначасова дэстанцыя. Фатаграф па-ранейшаму — на адлегласці, ён не ўключаны, ён прытрымліваецца пазіцыі назіральніка. Яго ўласныя словы застаюцца па-за кадрам, як бы пры-

гожа, але і гледзку патрэбна гэта надгледжанасць. Хай гэта будзе толькі эмацыянальна погляда па-за сабе, або прагматычны, канкрэтны, але і ён дае неабходны вопыт успрымання. Даледжанасць для "In zoom" — гэта не толькі панарама інтэра-цыі Марыны Башковай, але і шпэцкаўкі для разважанняў і інтэратываў гледача, то, што называецца шырыняй погляду.

Марына — безумоўна, стары аўтар. Яе адорнівае вельмі прадуманы, я б казала, дыхтоўны падыход прафесіянала. Погляд і суперажыванне мастака, інтэлектуальная інтэнцыя і распрацоўка ідэі, тэхнічна абсталяванасць, камунікацый і маркетывавага "ўпакоўка" праекту — усё гэтыя складнікі ў Марыны збалансаваны. У чарговы раз "In zoom" паказвае зольнасць аўтара да камбінацыі матэрыялу і развіцця яго сэнсавых гарызонтаў. Як "Рызома" (Шорт-ліст Нацыянальнай прэміі ў галіне візуальнага мастацтва 2019-2020) былі інтэграваныя праектам, з лагічнай канцэптуалізацыяй, так і "In Zoom" абрунтаваны і акрэслены — у сваіх вектарах, у адкрытасці да пераменаў.

Праца выставы працягнутая да 25 верасня. Любоў ГАУРЫЛЮК, арт-журналіст

Відаць, у памяці кожнага чалавека ёсць "нататнік", дзе пазначаны творы мастацтва, якія яго калісьці ўразілі. У маім "нататніку", у раздзеле "жываліці", лічы, палову спіса складаюць краўдывы. Магчыма, таму што я заспеў той час, калі жытло, каб яно лічылася "багатым", было прынята ўпрыгожваць рэпрадукцыямі карцін у рамках. Было тое ў дзясцінстве, у 50-х. Некаторыя з іх захаваліся ў мяне дагэтуль. Хачу адзначыць, што хоць тагачасная савецкая паліграфія была вельмі далёка ад дасканаласці, якасць тых рэпрадукцый была даволі высокай. Не толькі блізка да арыгнала перадаваўся колер, але чыталася нават фактура паплатна.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дык вось на большасці тых рэпрадукцый былі краўдывыя краўдывы рускіх мастакоў — Саўрасаў, Шышкін, Левітан... У той час, ва ўсім адноснах, найбольш важным лічыўся сюжэты жыццельна ідэалагічна-вывераныя тэмы,

Яўген Красоўскі. "Мірскі замак".

Запіс у творчым нататніку

Яўген Красоўскі. "Мірскі замак".

Констанцін Касмачоў. "Базавы май".

ным мастацкім музеі, вярнула мяне ва ўстапыны дзясцінства. Тут прадстаўлены калі 20 работ беларускіх мастакоў з калекцыі музея, створаныя ў другой палове мінулага стагоддзя. Напачатку запланавана перыяду менавіта традыцыйна расійскага рэалізму ў версіі мастакоў-перасоўнікаў вызначалі стылістыку нашага жыццельна. Пазней стылё дадалі ноткі сурогава стылё і нацыянальнай рамантыкі. Усе мастакі, чые творы складалі экспазіцыю, пакінулі заўважны след у беларускай культуры. Гэта Яўген Красоўскі, Канстанцін Касмачоў, Мікалай Казакевіч, Леанід Шчамалёў і іншыя. Творы эпаходнага характару. Пра гэта сведчыць іх малы фармат і ўваўна "недаробленасць". Гэта як дзённіковы запіс у нататніку, які можа стаць асновай нейкага апавяду ці рамана, а мо так і застанецца фіксацыяй жыццянага настрою. Пра гэта сведчыць іх малы фармат і ўваўна "недаробленасць". Гэта як дзённіковы запіс у нататніку, які можа стаць асновай нейкага апавяду ці рамана, а мо так і застанецца фіксацыяй жыццянага настрою. Пра гэта сведчыць іх малы фармат і ўваўна "недаробленасць". Гэта як дзённіковы запіс у нататніку, які можа стаць асновай нейкага апавяду ці рамана, а мо так і застанецца фіксацыяй жыццянага настрою. Пра гэта сведчыць іх малы фармат і ўваўна "недаробленасць".

Выстава працуе да 27 верасня.

Эмацыянальны рознагалосці

Праекты part і perfect Антаніны Слабодчыкавай

З праекта "Думамо лепш за ўсё бачны бруд", прадстаўлена ў Мінску.

— Твай асабісты, самы яркі экасістэмаў праект — вядома, "Яно тут" (2012). Больш за ўсё ён уразіў мяне ў Гомелі, у гістарычным Палацы Паскевіч, сьрод чароўру і аўстраўкі, у асяветлі калекцыйных жывапісавых. Гэта неагаворана мношэ выказванне аб тым, што зусёды ёсць прысутнасць. Другога ў часе прасторы.

— Пачалося ўсё з вершаваных раўкоў Монікі Рынке, яна была першапачынай, і я развівала гэту тэму для праекта "Літара" з куратарам Ірынай Герасімовіч. Менавіта тады я пастрабавала працаваць з кніжкай — са словамі, знакамі. З тых часоў кожны мой праект

пачынаецца з кнігі. У выніку я прышла да арт-book і да шпэцкіх кветак, якія ў "Яно тут" таксама фарбавала ў чорны колер. Але гэта што тычыцца матэрыялу і інструментаў. У афісальскім плане я бачу сувязь май і інсталцыі з "Нічога няма" (графічны твор Аляксея Луніна — *Зіфі, рэд.*), хоць яна на той момант не бачыла. Тобок, гэта толькі сувязь, адка і ў той жа час не адка — пра гэта можна разважати. А "Яно" ў любой прасторы заўсёды прысутнічае, цяпер гэта нават хэштэ. — Што было пасля? — Пасія "Яно тут" я пачала адмаўша хатняе відзе. Гэта пайшло паралельна: майстарыня доўга была ў нас у кватэры, мая дачка Маруся дома, я таксама. Была яшчэ іншая сітуацыя, у доме, дзе ў дзясцінстве праводзіла цэлыя месяцы. Маруся грала на піяніна, і гэты момант сапраўды трэ-

бы было "спыніць". Дачка па хоць прыдумала музычны твор, а я стала каля асна. Першамай — зноў вёска, кароны, што ідуць міма, а далей — лес. Такія класічныя карцінкі. Мне хацелася зрабіць стіл святлоўны, пампезны, але ён з мінулага — гэта значыць з пылам, са слядамі часу, магчыма, нават са слядамі паху. Так ён атрымаўся стільным, плюс выпалкова ўварылася пераклічка з партрэтамі групы "Рэвізій", якія як быццам завяршылі нейкае дзясцінства.

АД ЧОРНАГА — ДА БЕЛАГА

— А вось інсталцыя "Чорны стіл" і "Белы стіл". Першы быў паказаны ў Гомелі (у праекце "Палацавы Комплекс"), другі — "Purity" — у Вроцлаве. Відзе з Вроцлава ты паказала на наваговай імпрэзе "Чай з лідам", у зусім новым фармаце праекту і абмеркаванай арт-практыцы. Прычына, у святонья дні прыняла гэту супольную і сабе ў майстарыні. Было шумна, настроі самыя розныя: ад апатыі да рамантычнага чаканьня чотым звышнатуральнага. А часам у Мінску праект ператварыўся ў "На белым лепш за ўсё бачны бруд". Праекты зусім розныя, але якія кантэсты пабыхавалі?

— Спачатку быў посыл. Мне было цікава, як працаваць з такім матэрыялам. І стіл — паўцэнзійна традыцыйны ў Палацы. У другім выпадку прыйшлі іншыя, асабістыя вераванні. Сам "стіл" набывае зусім іншы характар, лютэ з'яўляюцца спецыяльна, арганізацыя спецыфічна. Магчыма, гэта сямейны, некалькі пакаленняў, або нейкія супольнасці. Гэта прыньмова іншыя месца, дзе людзей абсалютнаво.

НЕСМЯРОТНЫ МАТЭРЫЯЛ

— А вось твая ваіна — "Святлы жук" на "Арт-Мінску", што адыбша наву гаду таму — заставаўся для ўваўна і гуліва з ішпэцкім, у прыгожым, арганізацыя звышнатуральна.

— Да таго моманту валасяў ужо былі тым матэрыялам, з якім я даўно хацела прапрацаваць. Памятаю "Гендэрына маршут" з Зойі Літвінавай і Зойі Лунівай (куратар выставы — *Зіфі, рэд.*), я паказала там такі аб'ект:

У народным календары для пачатку восені ёсць спецыяльныя святы — Дажынкi, Багач, прымеркаваныя да заканчэння збору ўраджаю. Лічыцца, што “к гэтаму часу ў кожнага ўсяго багата”. Маўляў, добра папрацавалі летам — цяпер радуемся вынікам сваёй працы, ураджайнасці і багатым прысмакам. Як працяг старажытнай традыцыі — і святы яблык, і святы сыру, і святы пірагоў.

Надзея КУДРЭЙКА

Яскравыя фотаздымкі з Полачыны: творчая вандроўка “Яблычны маршрут”.

КАРАВАЙ У ПЕЧЫ ЧАКАЕ СУСТРЭЧЫ

Яшчэ адно “смачнае свята” прайшло 22 жніўня ў аграгарадку Крупава Лідскага раёна — святы пірага “Каравай у печы чакае сустрэчы”; паспытаць можна было самыя розныя пірагі. А можна было і даведацца пра рэцэпты і звычкі выпякання ад ўмелых кухарак з аграгарадкаў Крупава, Бердаўкі і Першамайска, з вёскі Мінойты і горада Ліды.

Ганчарскі Дом культуры правёў абрад “Дажынкi”, сімвалічна паказваючы, як хлеб спачатку быў у полі, а потым з’явіўся на стале. А на свяце ў Крупаўскім Доме культуры ён з’явіўся ў выглядзе духмяных пірагоў!

У кожнага ўсяго багата

“ЯБЛЫЧНЫ МАРШРУТ”

Добрая традыцыя ёсць у Полацкім раённым Цэнтры культуры — ладзіць на Яблычны Спас адмысловае мерапрыемства-падарожжа па Полачыне “Яблычны маршрут”. Ісёлета традыцыя не парушылася — 19 жніўня палачане рушылі ў дарогу. Як расказвае загадчык аддзела народнай творчасці Аляксандр Зубеў, першай кропкай маршруту стала сядзіба Рымскіх-Корсакавых у вёсцы Бяздзелавічы — там творчыя калектывы Астроўшчынскага сельскага Дома культуры пазнаёмлі гасцей з мясцовымі традыцыямі правядзення свята: адорваннем яблыні прысмакамі, астроўшчынскімі ператрасамі, варажбой на яблыках, яблычнымі пераглыдамі ды заручынямі, прыгатаваннем яблычных страў — такіх як пірагі па астроўшчынску, бліны ды напой.

А потым моладзь з раённага Цэнтры культуры на малыўнічым убраным полі каля аграгарадка Астроўшчына правяла два тэатралізаваныя абрады: “Праводзіны лета” і “Сустрэча восені”. Па полацкай традыцыі дзякаваць лету і сонейку за добрае надвор’е, багаты ўраджай і сытую нальходзячую зіму хлопцы і дзяўчаты прыйшлі з дарамі гэтага лета: садавінай і гароднінай, зернем і, канешне ж, першымі яблычкамі новага ўраджаю. Спявалі народныя песні, варажылі на будучы год...

Трэцім прыпынкам на “Яблычным маршруце” стаў адчынены ў гэты дзень этнаграфічны куток пры Астроўшчынскім СДК, а потым творчая моладзь з Полацкага раённага Цэнтры культуры завітала ў аграгарадок Блізніца, дзе яе гасцінна сустрэлі ўдзельнікі фальклорнага ансамбля “Блізнічка” Сільніцкага Дома культуры. У прыгожым яблынным садзе з самага ранку завіхалася захаванніца фальклору, культарганізатар Сільніцкага СДК Вольга Чобат: яна правяла майстар-клас па прыгатаванні незвычайнай аўтэнтычнай стравы — драчнікаў з яблыкамі. А першай абрадавай дзейі, што выканалася мясцовай фальклорыстка, стала падзяка самай старой яблыні, якая кожны год прыносіць неаблагі ўраджаю. Мясцовыя гаспадыні нагавалі і прынеслі і драчнікі з яблыкамі, і блізняцкія пірагі, і яблычныя пышкі — пачаставалі маглі ўсе. Гасці свята селі за святочны стол, і тады жыхары Блізніцы пачалі свой расповед пра пана Лісоўскага, знакамітага месціча, і яго садоўніка Вальмуса Вікенція Данатовіча. Скончылася свята варажбой на яблыках, песнямі, гульнямі і хараходамі.

Загадчык аддзела народнай творчасці Полацкага раённага Цэнтры культуры Аляксандр Зубеў піша: “Удзельнікі “Яблычнага маршруту” яшчэ раз пераканаліся, што полацкая зямля багатая на народныя традыцыі і звычкі, носьбітамі якіх у большай

ступені з’яўляюцца фальклорныя калектывы клубных устаноў Полацкага РЦК”.

Дарэчы, кажуць, што яблык і сыр — гэта вельмі смачнае і своеасаблівае спалучэнне. І мы з вамі ад яблычнага свята пераходзім да Свята сыру.

СВЯТА СЫРУ Ў ЖУПРАНАХ

Незвычайнае свята “Вясковы сыравар” 22 жніўня прайшло ў аграгарадку Жупраны Ашмянскага раёна Гродзенскай вобласці. На пляцоўцы каля мясцовага аддзела культуры было шумна і весела, бо з’ехаліся сельскія жыхары з усёй акругі. Цэнтральнай падзеяй кулінарнага свята стала ярмарка хатняй малочнай прадукцыі — і пра самыя розныя рэцэпты прыгатавання сыру можна было даведацца. Свае вырабы на ярмарку прывезлі сыравары Валянціна Горыд,

“Смачнае свята” ў аграгарадку Крупава Лідскага раёна.

“Вясковы сыравар” у Жупранах: шумна і весела.

Алена Зык і Таіса Чаплінская. Там жа была і выстава сырных страў — усім гасцям свята іх дэманстравалі жыхаркі Жупранаў Галіна Рапцэвіч і Вольга Айвазоўская. Каб

было яшчэ смачней і радасней ласаваша сырам, работнікі культуры і фізкультурна-спартыўны клуб з Ашмянаў зладзілі забаўляльную праграму, у якой маглі паўдзельнічаць і дарослыя, і дзеці — напрыклад, у гульні “Давай наперад за сырам!” На свяце “Вясковы сыравар” зладзілі нават флэшмоб “Жывы сыр” і адкрылі сваё “Сырнае казіно”, з якога ўсе ўдзельнікі сыходзілі не з пустымі рукамі, а з сырнымі і іншымі малочнымі стравамі.

Без музыкі ніводнае свята не будзе святкам — і цудоўны настрой усім дарылі ансамбль народнай песні “Жытніца” з аддзела культуры і вольнага часу аграгарадка Кракаўка і народныя тэатр песні і танца “Імпульс”. Смачным фіналам свята стала агульная дэгустацыя гіганцкай пішы “Вясковы сыравар”.

3 караваем новага ўраджаю

Як развіталіся з лэтам, як радаваліся багатаму ўраджаю, як творчыя калектывы і артысты Дамой культуры ушаноўвалі аграрыяў і якімі новымі прымудкамі і праектамі адзначыліся бібліятэкі з раёнаў — пра такія падзеі мы пагаворым на сённяшнім “Людным месцы” і заірнем у розныя куткі Беларусі.

Надзея КУДРЭЙКА

БУДЗЕ ХЛЕБ — БУДЗЕ І ПЕСНЯ

Народнае свята “Дажынкi” можна назваць галоўным святам аграрыяў. Яго адзначылі ў гаспадарках Ваўкавыскага раёна пры ўдзеле і з дапамогай Ваўкавыскага раённага Цэнтра культуры. Як гэта было, нам раскажэ загадка аддзела па правядзенні культурных мерапрыемстваў Цэнтра культуры Ларыса Ланіна.

Хлебарабаў КСУП “Заря і К” усхвалялі супрацоўнікі Субацкага Дома культуры: сярэд іншага, яны ўручылі кіраўніку прадпрыемства вялікі смачны каравай. У зале Дома культуры сабраліся і героі жыва, і простыя жыхары. Работнікаў ААТ “Хачыкаўцы” ўшаноўваў Рукейцаўскі Дом культуры: былі і песні, і падараваны сімвалічныя снопы дырэктару прадпрыемства, і салодкія торты. Гнезнаўскі Дом культуры віншаваў КСУП “Гнезна”. “Хлеб — усёма галава” — такі надпіс быў на караваі з мукі новага ўраджаю, які ўручылі аграрыям. Натуральна, да месца прыйшла і яскравая канцэртная праграма.

“Калі ёсць хлеб — будзе і песня” — сцвярджаюць супрацоўнікі Ізабэлінскага і Мацвееўскага Дамой культуры: яны арганізавалі свята для КСУП “Мацвееўцы”. Традыцыйны дажыначны каравай быў асвечаны настацелем царквы святога архангела Міхаіла Іерэем Сергіем Песніком. Першы намеснік Ваўкавыскага райвыканкама Дзмітрый Захарчук падзякаваў аграрыям за цяжкую, але высакародную працу.

Народны ансамбль беларускай песні “Медуница” з праграмай “А ў нас сёння свята” прыехаў да работнікаў СВК “Няверавічы”. “Хлеб — гэта сімвал сям’янак працы, таму ён так клапатліва зберагаецца і так паважасца народам”, — сказаў намеснік

Юныя ўдзельнікі гульнявых праграм “Летні настрой” у Бабруйску.

старшыні Ваўкавыскага райвыканкама Сяргей Галавач. Заклучным дажыначным мерапрыемствам у Ваўкавыскім раёне стала свята “Дажынкi ў Россі”. Усіх удзельнікаў і гасцей сваімі талентамі радавалі артысты з Роскага Дома культуры. А шанаваліся супрацоўнікі КСУП “Племзавод Рось”. Адметна, што не проста песні гучалі — напрыклад, герою жыва сустракалі высельныя мімы, суправаджалі кожнага на пачэснае месца ў імправізаванай зале і дарылі ўсім гасцям свята шапчыкі як сімвал добрага настрою. Натуральна, і ў Росі не абыйшлося без караваёў з новага ўраджаю.

БАБРУЙСКАЕ ЛЕТА

Заканчваецца лета, прыходзіць не толькі восень, але і новы навучальны год для школьнікаў. Палац мастацтваў горада Бабруйска на заканчэнне канікулаў правёў серыю тэатралізаваных гульнявых праграм “Летні настрой” для наведнікаў школьных лагераў сярэдняга ўзросту №№ 28, 34, 16 і 17. Металіст сектара па рабоце сярэд дзяцей Кацярына Крылова піша: “Школьнікі акулелі ў мора веселасці і пазітыву разам з двума высельнымі клоўнамі Кэт і Наталі. У танцавальных конкурсах кожны ўдзельнік праграмы змог праявіць сваю індывідуальнасць і паказаць усім унікальныя танцавальныя рухі, а спартыўныя эстафеты згуртавалі дзятву, калі яна актыўна заўзела за кожнага іграка. Тэатралізавана-гульнявая праграма дапамагла дзецям успомніць самыя яскравыя моманты адыходзячага лета і зарадзіцца энергіяй перад новым навучальным годам”.

Яшчэ адну цікавую акцыю бабруйскага Палаца мастацтваў варта згадаць — творчыя калектывы Палаца падрыхтавалі анлайн-канцэрт “На абароне неба”, якім павін-

шавалі авіятараў і ветэранаў ваенна-паветраных сіл і войск супрацьпаветранай абароны з іх прафесійным святам 16 жніўня. Анлайн-канцэрт ішоў у жывым эфіры ў інстаграм-акаўнце Палаца мастацтваў. Авіятарам і ветэранам Паветраных войскаў былі адрасаваныя віншаванні і словы ўдзячнасці, а музычныя падарункі прагучалі ад Ігара Шацілы і Наталі Румянцавай — салістаў народнага хора народнай песні імя В. Балаханава, ад кіраўніка ўзornaга музычнага тэатра “Слугі трох муз” Сяргея Васіленкі, салістак народнага камернага хора Кацярыны Якавенка і Анастасіі Цімушавой, ансамбля танца “Чабарок” і харэаграфічнага калектыву “Крынічка”. Працэнтую віншаванне ад імя Палаца мастацтваў: “Паважаныя авіятары, дарагія ветэраны Ваенна-паветранага флоту! Яшчэ раз сардэчна віншваем вас з прафесійным святам. І жадаем вам, працаўнікам “пятага акіяна”, моцнага здароўя, шчасця вашым сям’ям, міру і даўгалецця. Чыстага неба!”

АГУЛЬНАЯ СПРАВА ЯДНАЕ БІБЛІЯТЭКУ І ПАДЛЕТКАЎ

З Гомельскай вобласці піша нам Валянціна Расошанка, галоўны бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу Светлагорскай раённай бібліятэкі: “Вось і надыйшоў канец лета. Як заўсёды, яно праляцела так хутка, што мы і не заўважылі. Чытачам светлагорскіх бібліятэк лета запомніцца не толькі цяплом сонейкам, марамі, якія здзейсніліся, але і карыснымі справамі”.

Бібліятэкі Светлагорскай раённай сеткі летам ажыццявілі праект “Арганізацыя працоўнай занятасці навучэнцаў моладзі ў вольны ад вучобы час” — гэтак жа, як і ў папярэднія 12 гадоў. Жадаючых на канікулах паправаць у бібліятэцы і дапамагчы ёй з “рамон-

Працоўныя канікулы ў Светлагорску запомніліся і карыснымі справамі.

там” кніг было дастаткова, прыходзілі нават і “не чытачы”... Дарэчы, за ўвесь час у праекце прынялі ўдзел звыш 500 падлеткаў, а на яго рэалізацыю сёлета раённым Упраўленнем па працы, занятасці і сацыяльнай абароне было выдзелена звыш 6 000 рублёў. Частка грошай пайшла на набыццё паперы, скотча, клея, іншых матэрыялаў, неабходных для рамонта кніг, а другая частка — на аплату працы ўдзельнікаў праекта, якія, несумненна,

ў парадка 3 200 выданняў і тым самым працягнулі цікавым кнігам жыццё.

Валянціна Расошанка гаворыць: “Бібліятэкам сёння трэба шукаць новыя фарматы зносін з чытачамі, выпрабаваць самыя розныя ідэі і выбіраць самыя удалыя — у гэтым залог поспеху любой сучаснай бібліятэкі. Згаданы праект — адна са спроб у дадзеным накірунку. А светлагорскія бібліятэкары ўжо гатовыя да новых подзвігаў у верасні!”

Падчас народнага свята “Дажынкi” ў Ваўкавыску.

былі радыя самі зарабіць грошы на ўласныя патрэбы, а не прасіць у бацькоў.

Куратарам праекта на працягу ўсіх гадоў з’яўляецца дзіцячая раённая бібліятэка на чале з яе загадчыкам Людмілай Градуленка. У гэтыя канікулы ў бібліятэках папрацавалі 40 падлеткаў ва ўзросце ад 14 да 17 гадоў: да праекта далучыліся сем гарадскіх бібліятэк, Парыцкая гарпасялковая бібліятэка, а таксама Чыркавіцкая, Печышчанская і Давыдаўская сельскія бібліятэкі. У выніку за 8 рабочых дзён хлопцы і дзівчаты прывялі

Цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма Браслаўскага раёна пасля пўзнага перапынку, звязанага з пандэміяй каранавіруса, аднавіла сваю работу па павышэнні кваліфікацыі бібліятэчных спецыялістаў у звыклым стацыянарным фармаце: 20 жніўня ў Цэнтральнай бібліятэцы прайшоў семінар на тэму “Роля і месца бібліятэкі ў адзінай інфармацыйнай і сацыякультурнай прасторы па патрыятычным выхаванні падростаючага пакалення” — тэма была абраная ў гонар святкавання 75-годдзя Перамогі.

Колькі мы жывем, мы маем адчуванне, што актыўная, сур’ёзная, напружаная праца пачынаецца з 1 верасня. Мабыць, усё гэта ідзе з дзяцінства, яшчэ са школы. Але сапраўды — скончыліся і канікулы, і пара адпускоў, і час узяцца за працу на карысць добрым людзям і нашай вольнай Беларусі.

У традыцыйнай рубрыцы “Пляцоўка экспертных сустрэч” выступіла педагог-псіхолог Опсаўскай яслі-сад-сярэдняй школы Ганна Бейнар і падзялілася ўласным досведам працы па грамадзянска-патрыятычным выхаванні школьнікаў. Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Цэнтральнай бібліятэкі Ірына Макаравіч пракансультвала ўдзельнікаў семінара па сучасных формах работы бібліятэкі з гэтай тэмай, а сваімі напрацоўкамі падзяліліся бібліятэкары Алена Далецкая з Ахрэмаўскай бібліятэкі, Алена Пухальская са Слабодкаўскай, Людміла Бялон з Мяжанскай і Жанна Ансімовіч з Дрысвятцкай бібліятэк. У рубрыцы “Творчая майстэрня” бібліятэкары пракаментавалі свае наглядныя і друкаваныя матэрыялы, прадстаўленыя на “Стале інавацый”, і найбольш актыўнымі былі Марыя Лукшына, Ганна Маслякова, Ірына Лясюк. Завяршыўся семінар рубрыкай “Трыбуна дырэктара”, у якой дырэктар установы Вольга Ляснеўская падзяляла вынікі і акрэсліла збладзённыя пытанні бібліятэчнай работы.

Стралецкая сельская бібліятэка ДУК “Мастоўская раённая бібліятэка” ў рамках раённай бібліятэчнай праграмы “Узрост жыццю не перашкода” ў гасці да сваіх актыўных чытачоў з клуба людзей сталага веку “Сустрэчы” запрасіла паэта-земляка, члена Гродзенскага абласнога аддзялення “Саюз пісьменнікаў Беларусі” Мікалая Іваноўскага. На пачатку мерапрыемства бібліятэкар Ніна Марчык расказала аб знакамых людзях Мастоўшчыны, а затым Мікалай Пятровіч пазнаёміў прысутных са сваім жыццём і творчасцю. Ніна Марчык расказвае: “З душэўнай цеплынёй паэт прачытаў вершы аб роднай вёсцы Пачуйкі, дзе ён нарадзіўся і жыве, вершы пра мамі, пра родных і блізкіх. З усмешкамі прысутныя паслухалі гумарыстычныя творы Мікалая Іваноўскага. А таксама прагучалі вершы, прысвечаныя 75-годдзю Вялікай Перамогі”.

Колькі мы жывем, мы маем адчуванне, што актыўная, сур’ёзная, напружаная праца пачынаецца з 1 верасня. Мабыць, усё гэта ідзе з дзяцінства, яшчэ са школы. Але сапраўды — скончыліся і канікулы, і пара адпускоў, і час узяцца за працу на карысць добрым людзям і нашай вольнай Беларусі.

28 жніўня праваслаўныя святкавалі Успенне. Католікі адзначылі гэта свята 15 жніўня, у іх яно завецца “Унебаўзяцце Найсвяцейшай Панны Марыі”. У народнай тэрміналогіі дзень мае розныя назвы, а яго сімволіка — свята ўраджаю і рубаж між летам і восенню.

Успенне: свята ўраджаю між летам і восенню

УСПЕННЕ, ПРАЧЫСТАЯ, СПАЖА, ЗЕЛЬНАЯ...

Праваслаўная царква і каталіцкі касцёл адзначаюць смерць Божай Маці і ўзяцце (успенне) яе на неба. У гэты дзень у царкве святяць плады новага ўраджаю, збожжа, гародніну. Прыносяць свяціць таксама хлеб, лён, яблыкі, кветкі і зёлкі (адсюль назвы “Зялёная”, “Зельная”, “Зельніца”). Такім чынам Успенне трапляе ў шэраг “святых ураджаю”, распачаты Спасамі (пра іх можна пачытаць у № 33 “К” за 15 жніўня) і часам у народнай свядомасці атасамліваецца з Трэцім (Малым, Арэхавым, Хлебным, Лыняным) Спасам, які адзначаюць 29 жніўня.

На Успенне маглі свяціць не проста жыта, а апошні сноп, зернем з якога пасля свята засявалі.

Царкоўная назва “Успенне” (“Успленне”, “Спленне”) у народнай этымалогіі можа тлумачыцца тым, што да гэтага дня спеюць плады і яравая збожжына. Гэта адно са святых, што адзначае календарны рубаж, наступленне восені.

Успенне пад назвамі “Першая (Бальшая, Вялікая) Прачыстая”, “Вялікая Спажа” і “Святкок” выступае ў звязцы са святам 21 верасня, якое мае кананічную назву “Раство Маці Божай” і народныя найменні “Багач”, “Малая (Меншая, Другая) Прачыстая”, “Другі святкок”, “Спожжа”. Гэтыя два свята разам з Пакровамі (праваслаўныя адзначаюць 14 кастрычніка) утвараюць

“багародзіцкія святкі”. У Беларусі распаўсюджана ўяўленне, што паміж дзвюма Прачыстымі павіна прайсці Рабінавая ноч (моцная залева з маланкай). Назву “Прачыстая” народная этымалогія суданосіць з чысцінёй поля, з якога прыбіраюць ураджай. Дзе-нідзе лічылася, што да Другой Прачыстай трэба пакапаць бульбу, а ў некаторых мясцінах, наадварот, да гэтага дня бульбу не чапалі.

ШТО Ё НАРОДЗЕ КАЖУЦЬ І ЯЮЦЬ

Традыцыйныя ўяўленні пра календар яркава адлюстроўваюць прыказкі і прымаўкі:
“Прышло Успенне — лісце па калене”;
“Прышла Зелна — то і лістоў поўна земля”;
“Святка Прачыста — поле ўрачыста”;
“Прышла Прачыста — стала поле чыста”;
“Прышла Прачыста — усё абчысціла”;

“Прачыстая прынясе хлеба чыстага”;
“Спажа — хлеба дзяжа”;
“Зельная Божая Маці ўсяго можа нам даць”;
“Прачыстая на восец носіць”;
“Да Святка араць — лішнюю капку нажаць” (пра імкненне пачаць сець азімыя да Успення);
“Успенне — ці гатова насенне?”;
“Прышла Прачыстая — зусім паціснула” (пра подых восені);
“Успенне — цягні бульбу за каронне”;
“Сплэнне — хопай компанку і бэжы копаць картошку спозаранку”;
“Больша Прачыста снапкі падаець, Менша Прачыста снапкі складець”;
“Прачыстая Большая жыта свенціць, засяваець, а Меншая памагаець”.

Спецыяльных песень на Успенне няма, але свята гздаваецца ў валацобных песнях, якія выконвалі на Вялікдзень. У шэрагу тэкстаў сустракаецца пералік усіх святых гадавога кола, якія прыходзяць да гаспадара ў двор. Што ж там паяцца пра Успенне?
“Прачыстая на восец носіць”;
“Святая прачыстая папары мяшаець і жыта засяваець, а другая ёй памагаець” (мяняюцца месцамі землі, што былі засеяныя і пуставалі “пад парам”, пачынаецца сяжба азімых культур);
“Прачыстая большая жыта свенціць, засяваець, а меншая памагаець”;
“Прачыстая сьляваець правай ручкай. Рэдка кінець — густа будзець, да й граніста, каласіста”;
“Больша прачыстая снапкі падаець, менша прачыстая снапкі складець, а свята Пакроў стагі ўкрываець”;
“Святая прачыстая са прысеўкамі, са прысеўкамі са асенскімі, са асенскімі, са аржанымі”.

ЯК СВЯТКУЮЦЬ

Напярэдадні свята сканчваецца Успенскі пост. Яго народныя назвы таксама паказваюць на шчыльную сувязь Успен-

ня са Спасам: “Спасаўка”, “Спажынка”, “Спасовчаны пост”, “Спажын пост”. Сустралася павер’е, што пасля Успення наступае “малодое бабскае лета” (да свята Галавасек, якое адзначалі 11 верасня).

У гонар Успення асвечаныя шматлікія беларускія храмы. На гэта свята наведваюць некаторыя прашчы, у тым ліку ўрочышча Грушка ў Камянецкім раёне. На полі недалёк ад вёсак Бушмічы і Вярохвічы расце старая груша, да якой нясуць ахвяраванні: павязваюць на галінкі стужкі, а побач стаяць крыжы, якія таксама ўпрыгожваюць стужкамі, жывымі і штучнымі кветкамі. Кожная такая ахвяра робіцца з просьбай аб здароўі. Што цікава, прасіць можна як за сябе, сваю сям’ю, так і за працоўныя калектывы. Ва ўрочышчы можна пабачыць крыжы ад работнікаў будаўнічага трэста, калгаса, установы культуры, сяб-

ёне можна есці, яго лісткі захоўваюць як абярэг (напрыклад, у пашпарце). Кветкі і зёлкі, асвечаныя на Успенне, на працягу года выкарыстоўваюць у рэцэптах народнай медыцыны. У Стаўбцоўскім і Уздзенскім раёнах сустракаюцца звесткі, што ўспенскія зёлкі клалі ў падушку нябожчыку. Асвятленне лекавых зёлак больш характэрна для беларусаў-католікаў.

Падляшскія (польскія) беларусы на зажынках (звычай, звязаны з пачаткам жніва — Заўв. рэд.) робяць “квітку”: нешта кштальту букета з каласоў. Яго ўпрыгожваюць і на Успенне асвятчаюць. Зажынкамі “квітку” захоўвалі на покуці, а калі ехалі засяваць, то ці бралі з яе зерне, ці сімвалічна “саджалі” ў зямлю на полі. У заходнепалескіх гаворках “квітку” — гэта і звычайная кветка, і сноп, што стаяў на покуці на Каляды, і букет, які асвятчалі на розныя свята ў царкве. У Камянецкім раёне “квітку” з палывых кветак і зёлкаў у большасці вёсак, і праваслаўных, і каталіцкіх, асвятчаюць на Зеланец (другі чацвер пасля Тройцы, звычайна прыпадае на чэрвень). Але, напрыклад, у вёсцы Баршчэва гэты звычай “пераехаў” на дзень свята Ануфрыя (25 чэрвеня), бо яму прысвечана мясцовая царква. У вёсцы Пелішча на Зеланец святяць “квітку” з палывых кветак, а на Успенне — з саловых, бо гэта “квяты Маткі Боскай”. Квітка год вісіць ля ўвахода ў хату, пры патрэбе ёй лякуюцца, падкурваючыся, апырскваюць маладых на вясельлі, кладуць у труну нябожчыку. Праз год квітку ці спальваюць, ці працяваюць захоўваць, пакуль нехта ў сям’і не памрэ, каб пакласці ў труну. Пераноснае значэнне слова на Заходнім Палессі — канец, вянц: “Дабудавалі хату, усё, квітка!” У той жа час, па расповедах з вёскі Вайская Камянецкага раёна, і да скончання зруба хаты маглі прымацаваць букет-“квітку”. Хутчэй за ўсё, “квітка” ў абрадавай практыцы пазначае сімвалічны пераход, пачатак ці канец нейкай справы ці календарнага перыяду. На Заходнім Палессі так маглі зваць не толькі першы, а і апошні зжаты сноп. У гарадзенскіх гаворках зажыначны сноп завуць “дзёл” і “гаспадар”. Гэтыя найменні сустракаюцца на поўнач ад ракі Шчыра, то-бок там, дзе “квітка” ўжо не фігуруе.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
супрацоўніца Цэнтра
даследаванняў беларускай
культуры, мовы
і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

На здымках: ва ўрочышчы “Грушка” ў Камянецкім раёне. 2018 год.

ШТО РОБЯЦЬ З УСПЕНСКОЙ ЗЕЛЯНІНЯЙ

Грушы з шанаванага дрэва ў Камянецкім ра-

Сяргей Высварка.

Этнограф-самародак з Любаншчыны

Калі мы дамаўляліся пра інтэрв'ю з Сяргеем Высваркам, ён знаходзіўся ў адпачынку. Сустрэча адбылася ў Пляску на "сядзібе Паўла і Марылі". Гэта дом дзёда і бабулі нашага суразмоўцы. Яны спачатку жылі на хутары, а ў 1939 годзе перайшлі сюды. Паставілі хату, перад ёй пасадзілі клён. Пабудова ў вайну згарэла, узвялі новую. А васьмь дрэва ўцалела і зараз узвышаецца каля плота. Сяргей Георгіевіч даглядае хату, якую завяшчалі менавіта яму. Калі мы прыходзілі, ён збіраў ураджай гародніны. Ад справы спадара давалася адарваць, і ён пачаў знаёміць нас са старонкамі сваёй біяграфіі.

Пра дзяцінства

— Любоў да фальклору, напэўна, са мною і нарадзілася, — разважае наш суразмоўца. — Заўжды ў бацькоўскай хаце было шмат гасцей. Памятаю, першы тэлевізар па гэтай вуліцы дык дакладна мой бацька купіў. Жыхары вёскі сыходзілі да нас, як у кінатэатр, глядзель "17 імгненняў вясны". Я і не ведаў, што такое той фальклор. Усе мамыны сямброўкі любілі спяваць. А я з задавальненнем іх слухаў. Не прапусьціў ніводнага вясельля ў вёсцы — падалася назіраць, як госці танцуюць. Я гарэў проста гэтымі танцамі.

Пра адукацыю

Гісторыю пра тое, як атрымаў спецыяльнасць "горны інжынер-электрамеханік", Сяргей Георгіевіч расказавае, нібы байку: "У Пляску скончыў васьмь класаў і паступіў у Крыварожскія горны тэхнікум, што на Украіне (набор праводзілі ў Салігорску). Маці пра гэта не ведала. Калі прыйшоў выклік на ўкраінскай мове, загаласіла. А бацька сказаў, хай едзе. Я суткі на цягніку дабіраўся да месца прызначэння. Вучыўся тры з паловай гады. У вольны час займаўся мастацкай самадзейнасцю — пры мясцовым Доме культуры наведваў ка-

Жыхарка горада Любані Сяргей Высварка, загадчыка арганізацыйна-метадычнага аддзела раённага Цэнтра культуры, у Вікіпедыі прадставіў так: "збіральнік, даследчык і папулярны беларускі народны танцавальны культурны, этнаграф, этнапедагог".

лектыў народна-сцэнічнага танца "Інгулэцкі парубкі". Атрымаў дыплом. Дарэчы, па рэйтынгу ён быў восьмым з трыццаці пяці. Хутка зразу меў, што горная справа мне не па душы — вярнуўся на Любаншчыну і пачаў шукаць працу".

Пра ўладкаванне на працу і стварэнне "Верабейкі"

— Звярнуўся ў раённы аддзел адукацыі. Думаў, пайду ваяжым. Варта адзначыць, што ў дзяцінстве марыў стаць настаўнікам, — працягвае Сяргей Высварка. — Мясце адправілі ў Дом піянераў (цяпер Любанскі Цэнтр дзіцячай творчасці), дзе патрабавалі кіраўнікі гурткаў. Я стварыў танцавальны. У рабоце з дзецьмі выкарыстоўваў набыты ва ўкраінскіх "Парубках" вопыт. Потым прызвалі ў армію, адслужыў два гады. Вярнуўся на ранейшае месца працы. Тады і з'явіліся "Верабейкі" (дзіцячы ўзорны фальклорны ансамбль. — **Заўв. аўт.**). Гэта мая любоў, маё дзецішча. Без дазенага калектыву не ўяўляю сваёго жыцця.

Спачатку "Верабейкі" выконвалі народна-сцэнічныя танцы. У 2000 годзе атрымалі запрашэнне прыняць удзел у рэспубліканскім фестывалі "Беларуская пілька" ў Чачэрску. Выступіўшы там, сталі займацца выключна фальклорнымі танцамі.

Хутка Сяргея Высварку павысілі — прызначылі на пасаду культурарганізатара. Яго абавязкам стала арганізацыя масавых свят. Адно з найбольш значных — Дзень абароны дзяцей, які адзначаецца 1 чэрвеня. З гэтай роляй ён справляўся выдатна.

Паралельна Сяргей Высварка зноў пачаў навучацца, каб павысіць свой адукацыйны ўзровень. Ён з чырвоным дыпломам за-

кончыў Магілёўскае дзяржаўнае вучылішча культуры, што дазволіла без уступных іспытаў паступіць у Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт культуры. Неўзабаве атрымаў дыплом і аб вышэйшай адукацыі. Аднак на гэтым не спыніўся — за яго плячым вучоба ў аспірантуры Інстытута этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі па спецыялізацыі "фалькларыстыка".

Пра метадычную працу

І калі ў першай палове дня Сяргей Высварка працаваў у Доме піянераў, то ў другой — у Сароцкім сельскім Доме культуры. Адночы атрымаў заданне: у жыхароў Сарачоў сабраць матэрыял пра ручнікі.

— Я проста хадзіў па хатах, размаўляў з людзьмі, — узгадвае наш суразмоўца. — Мне падалася займацца гэтай справай. І вясюльцы ахвотна дзяліліся інфармацыяй. Я яе апрацаваў і здаў у СДК. Напэўна, заданне выканаў вельмі добра. На мяне звярнулі ўвагу ў раённым Цэнтры культуры і запрасілі на працу. Так я стаў спецыялістам па фальклору. Проста, што называецца, у асяродку, гадоў пятнаццаць па раёне хадзіў з дыктафонам. Я прыязджаў у вёску, пытаў, хто ў вас тут спявае альбо танцуе, як гэта рабілі продкі, займаецца творчасцю ў галіне народнага дэкаратыва-прыкладнага мастацтва? І сустрэкаўся з гэтымі людзьмі. Дабіраўся ў населеныя пункты на веласіпедзе, на аўтобусах, аўтастопам, часта заставаўся начаваць, бо не было магчымасці вярнуцца дадому.

Пра папулярнызацыю

— Мы пачалі думаць, як сабраную інфармацыю вынесці на рэспубліканскі ўзровень, — заўважае Сяргей Высварка. — Дзевяці майстрам паспрыялі ў абароне звання "народны". У іх ліку алімпіяц па дэкараванні велікодных яек у тэхніцы "шкрабанка" (Марына Вакульчык), па паперапластыцы (Раіса Вальцова), аўтэнтычны па вышыванні (Наталія Алінец). Мясцовому песеннаму стылю выканання традыцыйных абрадавых і пазабрадавых песень аўтэнтчнымі фальклорнымі гуртамі вёсак

сункі з Расійскім этнаграфічным музеем, што знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу. Як ні дзіўна, але там захоўваецца вельмі шмат матэрыялаў, што маюць дачыненне да Любаншчыны. Напрыклад, пра спосабы вязання наміткі ў населеных пунктах Кузьмічы і Сарачы. Экспедыцыі ў наш раён ладзіліся даследчыкамі музея ў дваццатых гадах мінулага стагоддзя. Збор інфармацыі пра традыцыі нашых продкаў не спыняецца і цяпер. І пастаянна з'яўляюцца звесткі пра штосьці новае.

Закальное ("Глыбокія крыніцы"), Обчын ("Павалыкі") і Ямінск ("Журавушка") надалены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь. Дарэчы, наш раён багаты на фальклорныя гурты, якіх 16 (раней увогуле было 25).

Яшчэ адна форма работы па папулярнызацыі народных традыцый — арганізацыя рэгіянальных народных свят: масленкі, русальнага тыдня, троіцы, гукання вясны... Прычым па задумцы гэтай справай даручылі займацца некалькім сельскім

у іх бясконца колькасць інтэрв'ю і глумачэнняў. Наш суразмоўца жартуе: калі тэлевізійнічкі не ведаюць, дзе здымаць наступны выпуск, едуць на Любаншчыну — тут абавязкова знойдуць нагоду для гэтага. У ліку апошніх такіх перадач можна назваць "Наперад у мінулае", "Беларуская кухня", "Хата на хату". Калі быў зацверджаны новы праект "Спявае Беларусь", Сяргеем Георгіевічам прапанавалі стаць адным з яго вядучых. Ён гадзіўся. У першым сезоне выйшла 20 выпускаў, у другім — 10.

Пра з'яўленне "Пятровічы"

— Фэст "Пятровіца" — сапраўдны пуд, які нарадзіўся дзякуючы адной з першых выпускніц гурта "Верабейкі" Настасіі Кухарэнкі, — глумачыць Сяргей Высварка. — Было гэта так. Многія жыхары сталіся пачаць цікавіцца беларускім танцам. Яны проста збіраліся групамі ды танцавалі. Дзею здымалі, а відэа выкладвалі ў Інтэрнэт. Я неяк натрапіў на такі сюжэт. Прагледзеў яго і абурэўся, бо яны танцавалі зусім не так, як продкі. Не вытрымаў і напісаў каментарый: "Што ж вы робіце? Беларускі танец гуляюць, а вы яго скачаце, выбрыкаеце!" А ў адказ пачуў: "Дык навучыце, як троба". Так я правёў свой першы майстар-клас.

Затым з'явіўся праект "Верабейны клуб". У рамках яго я раз у месяц у адной са сталічных школ (дзе працавала настаўніцай Насця) даваў майстар-клас па беларускіх народных танцах. Аднак гэтага было мала. Неяк Насця прапанавала: "Давайце летам зборамся на цэлы тыдзень у Любанскім раёне і проста натацнемся". І яе падтрымаў. Сёлета "Пятровіца" прайшла ў дзясяты раз, праўда, у анлайн-фармаце.

Уявіце сабе, што дазеным фэстам зацікавіліся гурты са Шпры-Ланкі і Інданэзіі. Яны згодны былі прыхаць на Любаншчыну, каб пазнаёміцца з яе традыцыямі. Пандэмія перашкодзіла.

Пра новыя ідэі і месца сілы

Герой артыкула знаходзіцца ў пастаянным пошуку. У яго з'яўляюцца новыя ідэі, якія хочацца рэалізаваць. Напрыклад, праект па лекавых травах і па зеллі. Гэтыя веды сьведчць з бабурлямі, з жалем канстатуе наш суразмоўца.

На развітанне Сяргей Высварка гаворыць адкрыта: "На пенсію хачу жыць у Пляску. Як кажуць, у кожнага ёсць сваё месца сілы. Маё, напэўна, тут. На гэтай зямлі, якая не самая ўраўлявая. У гэтым доме, хоць я і не тут вырас. Невыпадкова менавіта на сядзібе Паўла і Марылі на Радуніцу збіраюцца ўсё родныя".

Дар'я РАБЦАВА
Фота з архіва Сяргея Высваркі

На спеўным свяце.

— Тое, што ў Кузьмічах хатні хлеб па рэцэптах продкаў выпякаюць многія жанчыны, я не ведаў, — прызнаецца наш суразмоўца. — Пакуль мы не сталі збіраць інфармацыю для надання статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці аб'екту "Тэхналогія і традыцыі выкавання хатняга хлеба ў вёсках Жораўка і Кузьмічы". Я думаю, што гэта з'ява адзінакавая. Аказваецца, агульнявацкая. Што стала для мяне сапраўдным адкрыццём.

Пра папулярнызацыю

— Мы пачалі думаць, як сабраную інфармацыю вынесці на рэспубліканскі ўзровень, — заўважае Сяргей Высварка. — Дзевяці майстрам паспрыялі ў абароне звання "народны". У іх ліку алімпіяц па дэкараванні велікодных яек у тэхніцы "шкрабанка" (Марына Вакульчык), па паперапластыцы (Раіса Вальцова), аўтэнтычны па вышыванні (Наталія Алінец). Мясцовому песеннаму стылю выканання традыцыйных абрадавых і пазабрадавых песень аўтэнтчнымі фальклорнымі гуртамі вёсак

Дамам культуры, што размешчаны побач.

Пра калекцыю лялек

Сяргей Высварка навучыўся і адзенне шыць. Ён мае цэлую калекцыю народных касцюмаў Любаншчыны (каля 200 экзэмпляраў), адроджаных і сапраўдных. Стварыў іх па расказах бабуль альбо па знойдзеных фотаздымках. Інфармацыя па гэтай тэме было шмат, а рэчаў захавалася мала. Кажуць, лепей адзін раз пабачыць, чым сем раз пачуць. Пашыць строй у поўны рост складана (патрэбна шмат высьлікаў і часу), а васьмь стварыць яго міні-кошту троешкі працей, хоць і тут ёсць свае складанасці. Так з'явілася калекцыя лялек у народных касцюмах (цяпер іх каля сарака). Ужо сабраны матэрыял (эскізы, кавалчкі тканіны) на яшчэ дваццаць строяў для лялек, трэба толькі знайсці вольны час на працу, а гэта няпроста.

Пра здымкі ў тэлеперадачы

Шмат сюжэтаў і праграм пра беларускую народную творчасць здымалі на Любаншчыне. Высварка даў

(Працяг.
Пачатак у № 33 — 34)

“ГУТАРКА З АЎТАРАМ”

Ад акцёраў я не раз чуў, як Лудэнка працуе над літаратурнай асновай для спектакля: з машынапісных тэкстаў выразае рэплікі персанажаў, перастаўляе сцэны месцамі, уключае шматкі і палоскі ў варыянт, які на той момант здаецца яму ўдальым, — словам, маніруе п’есу бы кінастужку. Ён называў гэта “гутарка з аўтарам”. Досыць наслухаўся і ад сваіх прыяцеляў Яўгена Агурцова і Віктара Ледзіанькі — былых літаратурных саўдзельнікаў Барыса па адной — дзвюх інсцэніроўках — як ён капрызліва і прыдзірліва ўспрымаў бясконцыя варыянты гэтых лібрэтаў.

І вось, такая роля выпадала мне. Я згадзіўся, бо мне мроўся цікавы занятак і новы для сябе досвед.

Мяркую, працу над праектам “Выпадковы вальс” (імя, назва і нахвненне ў час працы цалкам належаць Барысу) ён прапанаваў мне, прагнучы “свежай крыві”. А таксама праз маё веданне дзясяткаў песьняў вайнных гадоў. Да ўсяго, на той час у мяне ўжо выйшла некалькі кніжак.

Я штодня прыходзіў з гітарай у яго кабінет і спяваў, спяваю. Нешта Барыс адрыньваў адразу, нешта прасіў паўтарыць. Ён адразу пачаў імправізацыюна ўвасабляць з акцэрамі своеасабліваю “зрокваюю песьню”. Дадалі туды фрагменты інсцэніраванай прозы пісьменнікаў-франтавікоў Васіля Быкава і Барыса Васільева.

Урашце 1 красавіка 2005-га, якраз на Вялікідзень, мы паказалі гэты спектакль у Маскве на сцэне тэатра імя Гоголя ў рамках фестывалю “Гэты Дзень Перамогі”. І атрымалі не толькі Гран-пры, але і дзве высокія расійскія ўзнагароды. Барыс — ордэн Ламаносава з орыянтамі “Свароўскі”, а я — ордэн Святога князя Аляксандра Неўскага II ступені.

А неўзабаве — запрашэнне на фестываль “Галасы гісторыі”...

ВАЛЬСАВАННЕ МІЖ ДАДЖЫНКАМІ

З веча ра нашага прыезду і да ранішні ліў дождж. Да дзённай рэпетыцыі сціх. З адкрытай сцэны ў Кансісторскім дварыку Валгодскага крамяя анучамі і мэтамі зганялі лужы. А мы ўсе паглядзілі на неба: было яно пахмурным, цёмным, без жаданых прасветаў.

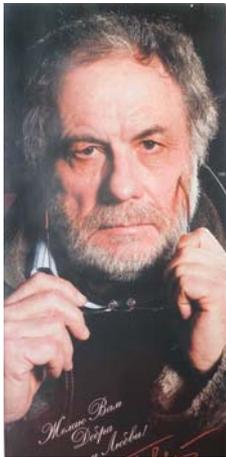
Пасля рэпетыцыі абед і — “калі ласка, на “Вальс”. Адно пачулі на ўваходзе рэпліку прадаўшчыцы фестывальных сувеніраў:

— А ўжо тры дні назад квіткі на ваш спектакль раскупілі. Але я знаходжуся побач з крамлём, халы-выхады ведаю, прабарыся абавязкова!

Роўна ў шэсьць на адкрытым “газіку” выкаціліся на сцэну кіраўнікі вобласці ў ваеннай форме 40-х гадоў. Мікрафон узняў старшыня журы славуцы кінарэжысёр Марлен Хуцыеў, вітанне закончыў словамі:

— Звярніце ўвагу: які ўсплёск творчасці здарыўся ў гады вай-

Таленавіты і непрадказальны

Барыс Лудэнка.

ны! Абдылося нараджэнне новай тэмы ў мастацтве.

Паколькі фестываль адкрывалі беларусы, да мікрафона запрасілі Барыса Лудэнку. 800 глядачоў у амфітэатры ўзарваліся апладысмантамі. І ў гэты момант падалі голас званы Валгодскага крамяя! У наступныя дзве гадзіны, пакуль будзе істні наш спектакль, яны яшчэ не раз, нібы па дамоў, зазвоняць, нахвняючы нашых акцёраў.

— Мой бацька загінуў у апошнія дні вайны... — прамовіў тады Барыс. — О, калі б і ў жыцці было, як у тэатры: усе ў канцы ўстаюць і кланяюцца глядачам.

На яго кароткім выступленні пастрабаваў накрываць дожджык, але, здаецца, перадумаў, сціх. Ці зберагаў сілы?

Тэлекамеры пяці цэнтральных расійскіх каналаў і ўсіх мясцовых направилі аб’ектывы на пляцоўку.

Я сеў у першым шэрагу адкрытага амфітэатра, але глядзеў не на акцёраў, а на званы, на неба, якое засцілалася цёмнымі хмарами. Ластаўкі гоісалі высока, і я прыгадваў прыкмету: да дажджу гэта ці наадварот?

Апладысменты абрынуліся пасля першай жа навелы. Звычайна ў Мінску — пасля трэцяй, а на недзе на гастролях часам нават пасля шостаў.

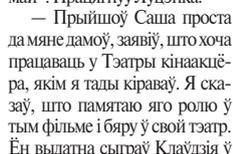
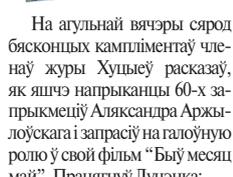
Ідзе драматычны эпізод з “Мёртвым не баліць” Васіля Быкава — сутычка двух ветэранаў, якія адстойвалі розныя “праўды” пра жорсткасць мераў у часы вайны... І паліў дождж! Акцёры, канешне, працягвалі іграць, а глядачы... Да зменлівага надвор’я ім было не прызважывацца: амаль кожны з васьмісот раскрываў прапачыліва захоплены парасон. Дождж, пэўна, разумееў, што сарваць спектакль угарць беларусаў не ўдасца, і праз хвіліну сціх.

А ў фінале навелы пра пагібель сярбровак-медсястрычак, калі яны ляжалі на мокарай сцэне, над імі пачалі нізка-нізка з пранзілівым вискатам праносіцца ластаўкі. Глядачы ў шоку! А потым жартавалі: маў-

ляў, беларусы ці то прывезлі з сабой дрэсіраваных птушак, ці то нежак дамовіліся з мясцовымі.

Званы курантаў кожныя чвэрць гадзіны адбівалі час дакладна ў танальнасці нашых песьняў. А ў фінале развітальна зазвалі на залатых купалках сабораў сонечныя промні.

Чатыры разы — замест аднаго па сцэнарыі — злагадаўся наш гукавік “пракруціць” фанараму ўцэсаўскай песьні “Выпадковы вальс”. А глядачы ўсё не сыходзілі з месцаў, апладыравалі стоячы, кідалі на сцэну кветкі, усхвалявана крычалі: “Брава, беларусы! Малайш! Дзякуй, мінуці!” Потым кінуліся на сцэну да акцёраў і Лудэнка з абдымкамі і жаданнем аўтографаў.

На агульнай вярчэры сярод бясконцых кампліментаў членаў журы Хуцыеў расказаў, як яшчэ напрыканцы 60-х запыркмеціў Аляксандра Аржылоўскага і запрасіў на галоўную ролю ў свой фільм “Быў месяц май”. Працягнуў Лудэнка:

— Прышоў Саша проста да мяне дамоў, заявіў, што хоча працаваць у Тэатры кінаакцёра, якім я тады кіраваў. Я сказаў, што памятаю яго ролю ў тым фільме і бяру ў свой тэатр. Ён выдатна сытраў Клаўдзія ў “Гамлете”, у іншых маіх спектаклях. Ды гадоў сем таму паехаў у Сібір пахавашь бацьку...

Паднялі келіхі ў памяць акцёра, келіхамі не брагалі.

Наступным вечарам пад прапачыты нечым парасонам, я глядзеў чарговы фестывальны спектакль. Ніводнага нашага акцёра не заўважыў. Чаму? Злагадаўся праз пару дзён, калі ў цяпкіку, ужо на паў’ездзе да Мінска, некалькі хлопцаў амаль адначасова перадалі Барысу Іванавічу інфармацыю з Волгады, атрыманую канфідэнцыйна ад сваіх дзвучат: “Выпадковы вальс” займеў Гран-пры. Што яшчэ пісалі прыхільніцы нашым амантам — таямніца, цяпер ужо даўняна.

“ЗАКАХАНЫЯ УСЯГО СВЕТУ, ЯДНАЙЦЕСЯ!”

У тым жа 2005-м запрашаюць Барыса і мяне ў амбасаду Францыі. Аташэ па культуры мадам Лемасон прапануе неэвычайны праект: паставіць спектакль “Ніначка”.

Яна каротка пераказала сюжэт: у 20-я гады тры агенты Савецкай Расіі прыязджаюць у Парыж з заданнем прадаць каштоўнасці царскай сям’і — краіне патрэбная валюта для індустрыялізацыі. Але “непахісных аскетаў-балылавікоў” Парыж замасквае сваёй багемнасцю — і яны забываюцца на заданне ды прагуляваюць грошы. Для разборак прыязджае з Масквы кантралёр-кінамісар Ніначка ў чырвонай

шмат фотаздымкаў Парыжа 20-х гадоў, дыскаў з музыкай і песьнямі, давалі паралы.

Убачылі, што сюжэты адрозніваюцца: у фільме прывозяць каштоўнасці, у п’есе наапарот — прыязджаюць, каб адабраць іх у княгіні як канфіскаат. І сітуацыі розныя, і персанажы, і патэй, і фіналы... І тут Барыс выступіў “генаратарам” ідэй.

Абгаворанае з ім я ператвараў у эпізоды. Калі выязджалі на лешчы — на яго ў Астрашчыкі і да майго сябра пад Заслаўе — браў з сабой друкарку. Нешта прыдумавышы, Барыс выпраўляўся шпашыраваць, “дыхаць паветрам”, а я пісаў дэялогі — загітае ўменне некалі мяне хваліў сам Васіль Быкаў.

Барыс прапанаваў кожнага персанажа прадстаўляць

На фестывалі “Галасы гісторыі”.

кароткім кінаролікам з гумарыстычным каментарыем. Ён ахвотна адзіў і зманціраваў.

А вось Барыс прыдумаву падвойны пастановачны фінал. Напачатку пакараных персанажаў ссылаюць у Сібір, яны дэкламуюць: “А і Б сядзелі ў КТБ, В, Г, Д — у НКВД...” — і гэтак увесь афавіт. Але затым іх вызваляе Леон, закаханы ў Ніначку. Усе па хольдзе цяпкіка саскакваюць — тут спраавалі мае кінарукі — і скандзіруюць: “Закаханыя ўсяго свету, яднайцесья!” Зала падохлілава “речэўку” і доўга не адпускала артыстаў.

Глядачоў вабіў і жанр, абазначаны на афішы: “Парыж, вясна, каханне”. Спектакль ішоў 11 сезонаў.

“РОНДАК” З КАРАТКЕВІЧАМ

У 2007-м Лудэнка святкаваў 70-годдзе. Са сцэны выканаў манагол “Ісповедь лішцея” — дарэчы, так ён называе і кніжку, якая выйдзе праз 10 гадоў. Па мяне, дык зазначаў жо раскрываў глядачам — чужым, па сутнасці, людзям — свае асабствы таямніцы. Навошта? Але такая сямья, нават інтымныя старонкі жыцця выплеснуў у сваёй перадамжарнай кніжцы і Анатоль Дзвядзінскі. Пэўна, “узроставаа” цяга. Бог ім судзіа, маім спачылым таварышам...

Зараз пра іншае. Напачатку 60-х апальны Уладзімір Карат-

кевіч, напалоханы адмоўным стаўленнем да сябе ідэолагаў Беларусі, прыхоўваў рукапісы сваіх твораў у лодзей, якім давяраў. Пасля смерці Яўгена Глебава жонка кампазітара перадала ў архіў кінараман з шасці навел “Гневное солнце, паляшсе”. Ад Рыгора Барудзіна даведваўся, што некаторыя творы Караткевіча даверыў на захаванне мяне.

У мяне ў перыяд таварыскага збліжэння з аўтарам акажыцца чатыры яго рукапісы. Падкрэсліваю: рукапісы. Азгін з іх — кінараман, напісаны ў 61-м: “Легенда аб бедным д’ябле і алвакатах сатаны”. Я па 10 старонак — а раптам збуйшча?! — перадаваў яго ў машынапіс. Друкарка выдавала пад капірку ўсёго пяць асобнікаў. Першы пакінуў сабе, другі на 30-м годзе захоўвання — у 1994-м — аддаў у часопіс “Беларусь” для першай публікацыі, трэці — кінарэжысёру-аператару Юрыю Марухіну, чвэртыя яшчэ некаму, пяты — зусім “сяпяны” — выключчыцы беларускай мовы мастацкага літэра, дзе вучыліся мае дзеці.

І вось, у згаданым 2007-м Барыс прапануе інсцэніраваць гэты раман Караткевіча і выдае мне асобнік, які некалі перадаў яму Марухін — Юра да таго часу ўжо памёр. Мой машынапіс вярнуўся да мяне — вось і “ронда”.

У адрозненне ад лёгкай нахвненнай працы над двума пяцірадымі праектамі, тут я ўпершыню сутыкнуўся з тым, аб чым папярэдзіла мяне быльыя “лібрэты” Барыса: ён шукаў найлепшае расшэнне не шляхам размоў і кароткіх літаратурных накідаў, а праз перабор амаль закончаных варыянтаў інсцэніровак.

Успрымаў яго разгубленасць, спрачаўся з адыдохам ад і без таго ролкага ў гэтым творы аўтарскага гумару, прырэнчыў, калі Барыса пачынала ўсё больш цікавіць тэма смерці.

Прэм’ера спектакля прайшла нібы пры пустой зале — ніякай рэакцыі глядачоў. Блытана, незразумела...

У кніжцы Барыс ледзь не з гонарам піша, што пасля таго няўдалага паказу за тыдзень усё “пераставіў” — а па сутнасці, паставіў новы спектакль, нават змяніўшы амаль усіх акцёраў! Яно так. Але не згадаў, што і інсцэніроўка была напісаная за той тыдзень зусім іншаа.

Я быў светкам яго пакултых роздумаў і пошукаў. Каюся, што заўсёды даваў рады вытрымліваць ягоныя ваганні — тым больш, кожную знаходку-ўспышку трэба было пертаварыць у словы, у сізнінваю дзею.

Лічу, што ў гэтым спектаклі адбылося ў ім нейкі ўнутраны злом, які даведў да нервовага зрыву і выліўся ў лекаванне ў адпаведным шпіталі.

Барыс Лудэнка падаў заяву з просьбай вызваліць яго ад пасады галоўнага рэжысёра Русскага тэатра.

Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр
Заканчэнне — у наступных нумарах “К”.

8 жніўня выпалі 240-я ўгодкі смерці вялікага ліцьвіна Тадэвуша Рэйтана. Напярэдадні “круглай” гадавіны з дня яго нараджэння, якую мы адсвяткуем у кастрычніку, варта паразважаць пра ролю гэтай постаці ў нашай гісторыі. І яе ўспрыманне як у мінулым, так і цяпер.

ВЫЙСЦЕ З ЦЕНЮ

У 1993 годзе ў газете “Культура” выйшла першая ў гісторыі незалежнай Беларусі публікацыя, прысвечаная Тадэвушу Рэйтану. Яе аўтарам быў светлай памяці Уладзімір Емяльянчык — гісторык, які гарача папулярызаваў імя Рэйтана сярод сваіх студэнтаў.

Пра той артыкул з цягам часу забыліся. І імя Рэйтана зноў вярнулася ў цень. У наступныя два дзесяцігоддзі гэтая асоба хіба лічаныя разы становілася аб’ектам цікавасці СМІ. Больш за тое, нават у пару незалежнай Беларусі за Рэйтанам працягвала замацоўвацца рэпутацыя “вялікага паляка”. Скажам, у Баранавічах адкрылася польская школа, якая носіць яго імя.

Вуліцы Рэйтана (а таксама вуліцы, названыя ў гонар іншых выбітных беларусаў) ёсць ледзь не ў кожным польскім горадзе. На жаль, ні ў адным з беларускіх гарадоў вуліцы Рэйтана пакуль няма. Дзіўны парадокс — асабліва калі ўлічыць, што ніякія шчыльныя паязы гэтага героя з Польшчай не лепшыя.

Пра гэта сведчаць крыніцы. Ды, на жаль, знаходзіцца людзі, якія адмаўляюць беларусам у законным праве на свайго нацыянальнага героя. Каб не быць галаслоўным, прайдземся па фактах.

ЖЫЦЦЯРЫС У ТРЫ РАДКІ

Прачытаўшы найбольш поўную біяграфію Тадэвуша Рэйтана, агулбываную ў “Польскім біяграфічным слоўніку”, я здзіўляўся: як выявілася, польскім гісторыкам абсалютна невядомы ягоны жыццярэйс — хача ніхто не забараняў ім цікавіцца. 39 гадоў жыцця Рэйтана ім ледзь удалося запоўніць некалькімі сціпымі звесткамі. Асноўная ўвага, вядома, нададзена падзеям векапамнага союму 1773 — 1775 гадоў.

Ды што тут казаць, калі ў польскай гістарыяграфіі можна сустрэць мінімум чатыры даты нараджэння Тадэвуша Рэйтана (1741, 1742, 1746 і 1752)! Прычым дата “1746” нават увекавечаная на помніку Рэйтану ў Кракаве. Але ў выніку даследаванняў удалося высветліць, што насамрэч Рэйтан нарадзіўся напрыканцы 1740 года блізу дня святага Тадэвуша (28 кастрычніка). У “К” я ўжо пра гэта пісаў, цяпер жа нагадаю: зараз самы час я маю больш шырока адзначыць 280-ю гадавіну ягонага нараджэння!

Ды і самагубства Рэйтана,

Тадэвуш Рэйтан на Варшаўскім сейме 1773 года. Мастак Ян Матэйка, 1866 год.

Яго імя — сінонім слова “патрыёт”

якое энцыклапедыі падавалі бы неабвержны факт, на пярверку аказалася недарэчным міфам. Тадэвуш Рэйтан памёр 8 жніўня 1780-га як узорны хрысціянін — паспавядаўшыся і трымаючы ксяндза за руку. Хача менавіта праз міфічны характар яго смерці ў Ляхавічах ужо ў наш час не з’явілася вуліца ў гонар вялікага земляка: нехта з грамадзян быў супраць. Зрэшты, у Польшчы, дзе гэты міф прыжыўся таксама, ён зусім не шкодзіць ушаноўваць памяць героя.

Планамернае вяртанне імя Рэйтана ў Беларусь пачалося ў красавіку 2013 года — з моманту заснавання Арт-суполкі яго імя, куды ўвайшлі творцы і навукоўцы самага рознага профілю. Дзякуючы фэстам, выставам, вечарынам, канферэнцыям, публікацыям, летнікам і суботнікам “цягнік Рэйтана”, які дзесяцігоддзямі іржаваў на запасным шляху, разгарэўся і пайшоў. І можна не сумняваюцца, што збочыць у тупік яму ўжо не дадуць.

Варта адзначыць, што менавіта сёлета, у 280-ю гадавіну Тадэвуша Рэйтана, у сядзібе ролу ў Грушаўцы пачаліся аднаўленчыя працы. І вельмі важна, каб экспазіцыя музея не атрымала “старую хворобу”. Спадземся, што архіўныя напрацоўкі Арт-суполкі апынуцца запатрабаванымі пры стварэнні музея.

Разбытванне шматлікіх радаводных таямніц дала адказ на галоўнае пытанне — ці можна казаць пра беларускае паходжанне Тадэвуша Рэйтана? І сапраўды, яго продкаў прыбыў сюды здалёк. Аднак мы ведаем, што пачынаючы ўжо ад прапрадзела Яна Фрыдрыха Рэйтана, які памёр у 1639 годзе, усе прадстаўнікі роду бралі шлюб з прадстаўніцамі старых беларускіх фамілій. Скажам, маці Тадэвуша Тарэза — з менскіх Валадковічаў, вядомых з XV стагоддзя.

Як удалося выявіць, Тадэвуш Рэйтан з’яўляецца сваёй асобнасцю (рознай ступені блізкасці) такім вядомым беларусам, як Адам Міцкевіч, Ігнат Дамейка, Станіслаў Манюш-

ка, а Тадэвушу Касцюку ён увогуле даводзіцца траюрадным братам. Дарэчы, дзядзька апошняга Марцін Рагамскі быў асістэнтам на дапаўненні хросту малага Тадэвуша.

Як можна меркаваць па ўскосных звестках, вучыўся Тадэвуш Рэйтан у Нясвіжскім езуіцкім калегіуме. Адначасова хлопец быў запісаны ў склад адной з самых пачэсных адзінак войска ВКЛ — гусарскай харугвы Польнай булавы. Аб гэтым парупіўся башка — Дамінік Рэйтан, які быў там харужым (другой па значнасці асобай). Пазней шэф харугвы Міхал Радзівіл “Рыбалька” стаў Вялікім гетманам Літоўскім, і яе статус таксама ўзняўся. Тобок, Тадэвуш служыў у элітным спецпадраздзяленні войска ВКЛ.

Лёс юнага Рэйтана быў непарыўна знітаным з лёсам сына князя Міхала Радзівіла — Каралем “Пане Каханку”. Тым самым, памяць пра якога засталася не найлепшая. Пасля бітвы з расійскімі войскамі пад Слонімам яны абодва былі вымушаныя разам выехаць за межы ВКЛ. Так у Тадэвуша пачалося “дарослае жыццё”.

Неўзабаве, атрымаўшы соймавую амністыю, ён вярнуўся ў ВКЛ. І тут пачалося... Спірыша Радзівіла канфедэрацыя (1767), якую можна лічыць суперкамбінацыяй Кацярыны II з мэтай утрымаць пад сваім уплывам караля Рэчы Паспалітай Станіслава Панятоўскага. Потым — адраў новага канфедэрацыя, Барская (1768 — 1772). Насуперак пашыранаму меркаванню, нібы Рэйтан быў зацятым яе ўдзельнікам, фактычна ўвесь гэты час ён правёў у спакойнай Грушаўцы — пра што сведчаць згадкі ягонага імя ў розных дакументах. Хача, безумоўна, напачатку ён, як і ягоны бацька, далучыўся да гэтага руху беларусаў, укра-

Рэстаўрацыйныя працы на сядзібе ў Грушаўцы. Жнівень 2020-га.

Мураванка Тадэвуша Рэйтана. Жнівень 2020-га.

інцаў і палякаў. Але ненадоўга.

Пасля смерці бацькі (1769) Тадэвуш, як найстарэйшы з сыноў, узяў на сябе ягоную роллю. Клопатаў было шмат — сямейнікі і гаспадарчы. Менавіта ў гэты час Рэйтан набыў у Наваградку дом на Жылоўскай вуліцы. Такім чынам, ён можа лічыцца ганаровым наваградчанінам не толькі праз свой удзел у сойме ў якасці пасла Наваградскага ваяводства.

ЧАТЫРЫ ДНІ СУПРАЦІВУ

Але далей надыйшоў чорны 1772 год, 5 верасня расійскія войскі ўварваліся ў межы ВКЛ. Гароды Полацк, Невель, Віцебск, Магілёў, Гомель былі страчаныя. Каля 1 500 000 грамадзянаў Княства былі вымушаныя прысягнуць новай уладзе.

Відавочна, што гэта ўспрымалася як гвалтоўная анексія тэрыторый незалежнай дзяржавы — хоць акупанты парупіліся загадаць выдаць брашуры “пра справядлівую прыналежнасць” гэтых земляў да іх краіны.

Каб пазбавіць ВКЛ магчымасці вяртання сваёй тэрыторыі, у Санкт-Пецяр-

бурзе быў прыдуман план легітымізацыі захопленага — праз сойм Рэчы Паспалітай. Карупаваныя паслы, сенатары і міністры павінны былі самі прызнаць акупацыю сваёй зямлі.

Сойм распачаўся 19 красавіка 1773 года ў Варшаве. Згодна з законам Рэчы Паспалітай, ён меўся адбыцца ў ВКЛ — які і кожны трэці па ліку сойм. Гэтага права Княства дабывалася ад палякаў амаль сто гадоў, ад часу Люблінскай уніі — і свайго дамаглося. Ізноў жа, паводле закону, маршалак сойму выбіраўся з

ды польскіх паслоў. Не пачкалі і збіць ні ўдзельні, ні ўначы, каб не даць магчымасці Паніньскаму правесці там фармальнае паселаджанне, на якім бы здарніцкая бальшыня абвясціла б яго законным маршалак сойму. Нічога не елі і не пілі.

Вядомы ўсім жэст роспачы і адчаю, калі Тадэвуш Рэйтан застаніў сваім распрасціртым целам выхад здарнікам з пасольскай ізы, адбыўся 21 красавіка. Гэты момант у 1866 годзе адлюстравіў мастак Ян Матэйка на сваёй знакамітай карціне “Тадэвуш Рэйтан на варшаўскім сойме 1773 года”, якая больш вядомая пад памылковай назвай “Рэйтан. Заняпад Польшчы”.

Гэтая барацьба хоць і не змяніла ход падзей, але прывела да таго, што першы падзел Рэчы Паспалітай ва ўсім свеце быў успрыняты як акт агрэсіі і выкручванне рук пацярпелым. І ў гэтым велізарная заслуга перш за ўсё нашага земляка, які гатовы быў пакласці сябе на алтар Незалежнасці — бо, як ён казаў “салодка за Айчыну паміраць”. І ўжо падчас сойму нават ворагі прызналі яго сапраўдным героем!

Але сапраўдны культ нарадзіўся ўжо пасля смерці. Ён быў створаны перш за ўсё землякамі героя — Францішкам Князьніным, Юльянам Нямцэвічам, Адамам Міцкевічам, Генрыкам Жавульскім, Францішкам Смулевічам, Людвікам Горватам ды іншымі. Далей далучыліся і палякі, якія на той час знаходзіліся пад аўстрыйскай або прускай акупацыяй (у іх ліку быў і Матэйка). І калі на нашых землях згадка імя Рэйтана магла быць прыроўненая да дзяржаўнай і пабухторвання да непапрадкавання расійскай улады, то на польскай тэрыторыі парадкі былі куды больш ліберальнымі. Таму з цягам часу, пра ліцьвінства Рэйтана пачалі забывацца — як і пра тое, што на сойме ён фактычна быў у пэўнай апазіцыі палякам. Урэшце, як і пра тое, што ВКЛ было адным з паўнапраўных складніках Рэчы Паспалітай.

Вось таму адзін наш сусед не так даўно напісаў: маўляў, няма падстаў ускладаць клопат над грушаўскай “Мураванкай”, дзе памёр Тадэвуш Рэйтан, на плечы “беларусінаў” — бо “гэта не іх клопат, а клопат палякаў”.

Не, шануюны, пра нашага земляка найперш будзем клапаціцца менавіта мы! Тадэвуш Рэйтан у пантэоне Нацыянальных герояў Беларусі мусіць заняць пачэснае месца. Менавіта на ягоным прыкладзе выхоўваліся паўстанцы 1794, 1831, 1863 гадоў. Менавіта ягонае прозвішча стала з цягам часу сінонімам слова “Патрыёт”, прычым у самым шчырым значэнні гэтага слова. І я, пісаў Адам Міцкевіч — вялікі прыльнік і актыўны папулярны аўтар імя свайго земляка, — менавіта “народ прызнаў яго вялікім!”

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівіст

Пабачыць гісторыю рыцарства зблізу

Рыцарскі даспех і харугвы.

3 12 жніўня ў Нацыянальным гістарычным музеі праходзіць выстава "Гістарычная рэканструкцыя. Дакраніся да мінулага".

Антон РУДАК / Фота аўтара

Адзін з куратару выставы Арцёмій Выпражкін.

Даспехі крылатых гусараў XVII стагоддзя.

У экспазіцыі прадстаўлены ўзоры сярэднявечнай зброі, даспехаў і рыштунку, узноўленыя сучаснымі майстрамі паводле старадаўніх узораў, для выкарыстання падчас вайсковых гістарычнай рэканструкцыі. Тобок, менавіта гэтыя прадметы можна бачыць на ўздзельніках шматлікіх рыцарскіх фестываляў падчас іх баёў і спаборніцтваў. Асабліва вартасць экспазіцыі, аднак, у тым, што падчас маштабных фестываляў пад адкрытым небам гледачы не заўжды могуць уважліва разгледзець усе дэталі рыцарскага рыштунку — а гэтая выстава, акурат, дае менавіта такую магчымасць.

Прадстаўленыя экспанаты створаныя рэканструктарам Юрыем Усціноўчам і кавалём Дзмітрыем Андрэевым. Усе гэтыя прадметы не толькі знешне адпавядаюць сваім гістарычным правобразам, але і выконваюць іх функцыі: даспехі абараняюць рыцараў-рэканструктараў ад удараў і

пашкоджанняў падчас двубояў. Прытым, зразумела, што зброя, хаця і вырабляецца таксама ў дакладнасці з гістарычнымі правобразамі, але аднаўляецца ў такім выглядзе, каб з яе дапамогай нельга было нанесці фатальныя раненні — фактычна, гэта маса-габарытная макеты ўзбраення. Узоры зброі, змешчаныя на выставе, дазваляюць прасачыць за развіццём еўрапейскай ваеннай справы ў перыяд з XIV да канца XVII стагоддзя: тут прадстаўлены мячы, корды, баявыя сякеры. Наведвальнікі экспазіцыі змогуць пабачыць, як выглядалі рыцары Вялікага Княства Літоўскага часоў Грунвальдскай бітвы, ваяры Анастасіі Слуцкай і крылатыя гусары Стэфана Баторыя.

Выстава дае магчымасць пабачыць не толькі вынікі працы майстроў, але і знаёміцца з працэсам вырабу зброі і даспехаў, з сакрэтамі кавальскай справы, пабачыць рыштунак майстроў. Асобную частку экспазіцыі складае стылізаваная майстэрня кавалёў, дзе можна пабачыць кавалды, мяхі, горны, абцугі, молаты, якія так-

сама вырабленыя паводле аўтэнтычных крыніц розных эпох, і дазваляюць прасачыць эвалюцыю кавальскага рамства на беларускіх землях.

Экспазіцыя зацікавіць не толькі аматараў гісторыі ўвогуле і часоў сярэднявечча ў прыватнасці, але і ўсіх, каго прывабліваюць мастацтва і яркавыя відовішчы. Бо як іначэй, чым сапраўдным мастацтвам, можна назваць выбары майстроў, якія аднаўляюць паводле старажытных узораў рыцарскую зброю і рыштунак? Выстава працуе да 6 верасня, але разглядаецца магчымасць яе працягу.

К

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянная экспазіцыя:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- "Сусвет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

- Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013). Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 30 жніўня.
- Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.
- Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляру 2020 года "Пільны часу" (у рамках праекта "Нашы калекцыі").
- Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц":

- Віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамола" (да 100-годдзя ЛКСМБ).

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча Magnificat — да 22 верасня.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразнага традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас

па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных як "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.

БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.

■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51,
+ 37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).
- Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
- Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.
- Гістарычны квэст "Таямніцы

і загадкі палаца Радзівілаў".

Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.

- Выстава работ маладых мастакоў Вольгі Палаковай, Вольгі Яноўскай і Таццяны Красільнікавай "Мой Нясвіж" — да 5 кастрычніка.
- Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
- Слуцкая Брама:
- Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пяне Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура.

ПА ПЫТАННЯХ
РАЗМІШЧЭННЯ
РЕКЛАМЫ
Ў ГАЗЕЦЕ
"КУЛЬТУРА"

звяртайцеся
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+ 375 17 334 57 41
альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

Дэгустацыя".

- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей "Інтрыгі Купідона".
- Музейная камунікатыўная праграма: "Табе, нашчадак, у добры дар..."
- "Ад усго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны Вясяля.
- Музейная фоталагоўка.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход
ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход
ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект
Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга",
вул. М. Багдановіча.

Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабораўская, 17.

Проспект Незалежнасці,
68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").